

DPT: 2526 – ÖİK: 542

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI

TÜRK DİLİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2000

ISBN 975 – 19 – 2558 - 4 (basılı nüsha)

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresindedir.

Bu yayın 2000 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Ön Söz	I
Sunuş	III
Türk Dili Özel İhtisas Komisyonu	IV
Türk Dili Araştırmaları Alt Komisyonu Raporu	1
Bilim Dili Olarak Türkçe ve Terim Alt Komisyonu Raporu	23
Türkçe Eğitimi-Öğretimi Alt Komisyonu Raporu	26
Bilgisayarla Türkçenin İşlenmesi Alt Komisyonu Raporu	30
Türkçenin Kullanımı Alt Komisyonu Raporu	34
Şahsî Raporlar	40
Türk Dili Özel İhtisas Komisyonu Raporuna Katkı Sağlayan ve Görüş Bildiren Üye Listesi	61
Türk Dili Özel İhtisas Komisyonuna Davet Edilen Kişi ve Kurumlar Listesi	64

Ö N S Ö Z

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 540 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, "İktisadi ve sosyal sektörlerde uzmanlık alanları ile ilgili konularda bilgi toplamak, araştırma yapmak, tedbirler geliştirmek ve önerilerde bulunmak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı'na, Kalkınma Planı çalışmalarında yardımcı olmak, Plan hazırlıklarına daha geniş kesimlerin katkısını sağlamak ve ülkemizin bütün imkan ve kaynaklarını değerlendirmek" üzere sürekli ve geçici Özel İhtisas Komisyonlarının kurulacağı hükmünü getirmektedir.

Başbakanlığın 14 Ağustos 1999 tarih ve 1999/7 sayılı Genelgesi uyarınca kurulan Özel İhtisas Komisyonlarının hazırladığı raporlar, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarına ışık tutacak ve toplumun çeşitli kesimlerinin görüşlerini Plan'a yansıtacaktır. Özel İhtisas Komisyonları çalışmalarını, 1999/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 29.9.1961 tarih ve 5/1722 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuş olan tüzük ve Müsteşarlığımızca belirlenen Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu genel çerçeveleri dikkate alınarak tamamlamışlardır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile istikrar içinde büyümenin sağlanması, sanayileşmenin başarılması, uluslararası ticaretteki payımızın yükseltilmesi, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, ekonomide toplam verimliliğin artırılması, sanayi ve hizmetler ağırlıklı bir istihdam yapısına ulaşılması, işsizliğin azaltılması, sağlık hizmetlerinde kalitenin yükseltilmesi, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması, sonuç olarak refah düzeyinin yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmekte, ülkemizin hedefleri ile uyumlu olarak yeni bin yılda Avrupa Topluluğu ve dünya ile bütünleşme amaçlanmaktadır.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarına toplumun tüm kesimlerinin katkısı, her sektörde toplam 98 Özel İhtisas Komisyonu kurularak sağlanmaya çalışılmıştır. Planların demokratik katılımcı niteliğini güçlendiren Özel İhtisas Komisyonları çalışmalarının dünya ile bütünleşen bir Türkiye hedefini gerçekleştireceğine olan inancımızla, konularında ülkemizin en yetişkin kişileri olan Komisyon Başkan ve Üyelerine, çalışmalara yaptıkları katkıları nedeniyle teşekkür eder, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ülkemize hayırlı olmasını dilerim.

Dr. Akın İZMİRİOĞLU
Müsteşar

SUNUŞ

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı için Türk dili konusunda özel ihtisas komisyonu kurulmuş olması sevindiricidir. Katılımcı bir anlayışı benimseyen Devlet Plânlama Teşkilâtı yöneticilerince konuyla ilgili pek çok kuruluş ve kişi komisyona katkıda bulunmaya çağırılmıştır. Çağrılanlardan birçoğu komisyon toplantılarına katılarak görüşleriyle raporlara katkıda bulunmuşlardır. Özel İhtisas Komisyonu; 1. Türk Dili Araştırmaları, 2. Bilim Dili Olarak Türkçe ve Terim, 3. Türkçe Eğitimi-Öğretimi, 4. Bilgisayarla Türkçenin İşlenmesi, 5. Türkçenin Kullanımı olmak üzere beş alt komisyona ayrılmış; alt komisyonlara seçilen üyeler birlikte çalışarak kendi komisyonlarının raporlarını oluşturmuşlardır. Raporların oluşturulması sırasında internette oluşturulan ağ sayfalarında konuyla ilgilenen uzmanların da katılımı istenmiştir. Böylece oluşturulan komisyon raporları ve iki şahsî rapor bu eserde yer almaktadır. Türk diliyle ilgili önemli tespit ve tekliflerin yer aldığı raporlar bu kitapla bir belge olarak kamuoyuna da sunulmuş bulunmaktadır.

Dil, bir toplumun en önemli kültür varlığıdır; toplumu farklı bir millet hâline getiren birinci unsurdur. Bir başka ifadeyle biz Türkçe konuştuğumuz için Türküz. Bağımsızlığımızı, hatta toprağımızı yitirmekle millî varlığımız yok olmayabilir, fakat dilimizi yitirsek millî varlığımız da yok olur. Demek ki dil bir toplum için ölüm kalım meselesidir ve elbette toplumun varlığını sürdürebilmesi, onun zenginleşmesi ve refahından önce gelir. Yani önce dil, sonra ekonomi. Biraz daha yumuşak söylemek gerekirse dil ve kültür işleri, en az ekonomi işleri kadar önemle ele alınmalıdır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı bu bakımdan da önemli bir belge olmaktadır. Yetkili ve ilgililerin de konuya gereken önemi vereceklerini umarım.

Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN
Komisyon Başkanı

TÜRK DİLİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

KOMİSYON BAŞKANI	PROF. DR. AHMET BİCAN ERCİLASUN ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU BAŞKANLIĞI TÜRK DİL KURUMU BAŞKANI
KOMİSYON RAPORTÖRÜ	PROF. DR. HAMZA ZÜLFİKAR ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH- COĞRAFYA FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ÜYESİ
KOMİSYON KOORDİNATÖRLERİ	SEMRA ŞEN DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ SOSYAL ARAŞTIRMALAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI PLANLAMA UZMANI GAMZE MALATYALI DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ SOSYAL ARAŞTIRMALAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI PLANLAMA UZMANI
REDAKSİYON	MEHMET TEKİN DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ SOSYAL ARAŞTIRMALAR DAİRESİ BAŞKANI

NEZİH KERİMOĞLU
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
SOSYAL SEKTÖRLER VE
KOORDİNASYON GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DAİRESİ
BAŞKANLIĞI PLANLAMA UZMANI

SEMRA ŞEN
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
SOSYAL SEKTÖRLER VE
KOORDİNASYON GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DAİRESİ
BAŞKANLIĞI PLANLAMA UZMANI

TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ

Türk milleti, dünya üzerindeki en eski ve en soylu milletlerden biridir. Türklüğü, 11 milyon km² lik bir alana yayılan büyük bir coğrafi genişlik ve M.Ö 3500’lü yıllarda Sümerce tabletlerde izlerine rastladığımız kelimelerle tarihî derinlik temelleri üzerinde görmekteyiz. Türk Milleti Balkanlardan Büyük Okyanus’a, Kuzey Buz Denizi’nden Tibet’e uzanan geniş bir coğrafyada yaşamaktadır. Adına Türk dünyası dediğimiz ve Türklerin tarih boyunca ve şu an yaşadığı bu coğrafya 20°-90° doğu boylamları ile 33°-65° kuzey enlemleri arasında yer alır. Bu alan içinde bugün Çin, Moğolistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Afganistan, İran, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Moldavya, Litvanya, Polonya, Romanya, Bulgaristan, Makedonya, Yugoslavya, Yunanistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Suriye, Irak, Azerbaycan, Türkiye gibi ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelerde farklı oranlarda Türk yerleşimleri mevcuttur.

Siyasî olarak bugün altı Türk Cumhuriyeti bağımsızdır ve Birleşmiş Milletlere üyedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ise henüz Türkiye dışında diğer ülkeler tarafından tanınmamıştır. Yaklaşık 150 ile 200 milyon arasında tahmin edilen Türk dünyası nüfusunun tamamı, Türkçe diye adlandırılan bir dilin çeşitli lehçe ve ağızlarını konuşmakta ve yazı dili olarak kullanmaktadır.

Türkçe 13. yüzyıla kadar tek bir yazı dili hâlinde gelmiştir. Ancak göçler, savaşlar ve diğer siyasî, sosyal olaylar sonucunda değişik yurtlar kuran Türk boyları kendi ağız özelliklerine dayalı yeni ve farklı yazı dilleri oluşturmuşlardır.

13. yüzyıldan itibaren Kuzey-Doğu ve Batı Türkçesi olarak adlandırılan iki yazı dili ortaya çıkmıştır. XX. yüzyılın başlarında ise özellikle Sovyetler Birliği’nin uyguladığı siyaset sonucunda bu sayı

20'ye ulaşmıştır.

On üç yüzyıldan beri yazı dili olan Türkçe çok geniş bir sahada lehçeler ve ağızlar hâlinde kullanılmaktadır. Ayrıca her lehçe kendi sınırları içinde dallanıp budaklanarak genişlemiştir. Türkoloji çalışmaları ilmî çerçevede iki asır önce başlamıştır denilebilir. Bu süre içinde gerek yabancı gerekse Türk ilim adamları Türk dili, edebiyatı, kültürü ve tarihi üzerinde araştırmalar yapmışlardır. Böylece Türklük araştırmaları bütün medenî milletlerin, farklı sebep ve gayelerle de olsa katıldığı bir ilmî araştırma sahası olmuştur. Ancak on üç yüzyıllık yazılı edebiyata dayanan ve diğer bütün dillerden farklı olarak çok geniş bir coğrafyanın kültür merkezlerinde gelişip yayılan Türk dilinin henüz aydınlanmamış birçok meselesi vardır. Türkçe gibi zamanın derinliklerinden mekânın genişliğine doğru yayılmış zengin bir dil, hem art zamanlı hem eş zamanlı olarak, karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmak zorundadır.

Türk dili ile ilgili çalışmaları, XI. yüzyılda Kâşgarlı Mahmut tarafından yazılmış olan Divânü Lügati't-Türk adlı eserle başlatabiliriz. XV. yüzyılda Ali Şir Nevâyî'nin kaleme aldığı Muhâkemetü'l-Lügateyn ve 16.asırda Bergamalı Kadri'nin yazdığı Müyessiretü'l- Ulûm, Divânü Lügati't-Türk'ü takip eden eserlerdir.

Bundan sonra Türklük araştırmalarının büyük bir ihmale uğradığını görmekteyiz. Osmanlı Devleti son yüzyılda Avrupa karşısında askerî bakımdan başarısız olmuş; devleti bu durumdan kurtarmak için Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük cereyanları ortaya çıkmıştır. Türkçülük fikrinin ilk temsilcileri olan Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa, Şemsettin Sami, Necip Asım Yazıksız, Veled Çelebi İzbudak, Bursalı Mehmet Tahir, Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali Turan gibi ilim ve fikir adamlarının gayretiyle Türklük çalışmalarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 1912 yılında kurulan Türk Ocağı ve Ocağın yayın organı Türk Yurdu dergisinin de Türklük araştırmaları tarihinde önemli bir yeri vardır.

2. MEVCUT DURUM

Yeni devletin temellerini millî kültüre dayandıran Atatürk, Cumhuriyetin ilânından bir yıl sonra, Balkan Harbinden beri devam

eden savaşlar sebebiyle memleket harabe hâlinde ve yokluklar içinde iken 1924 yılında İstanbul Üniversitesine bağlı olarak Türk tarihini, dilini, edebiyatını ve sanatını incelemek üzere Türkiyat Enstitüsünü kurmuştur. Böylece Türklük araştırmaları Atatürk döneminde bir müesseseye kavuşturulmuş oluyordu. Bu müesseseleşme 1931’de Türk Tarih Kurumunun, 1932’de Türk Dil Kurumunun kurulması ve 1933 yılında üniversite reformunun gerçekleşmesiyle büyük ölçüde tamamlanmış oluyordu. Atatürk’ün sağlığında onun emirleriyle 1935’te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi de Türklük araştırmalarının yapılması için kurulmuştu. Üniversitelerin bünyesinde yer alan Sosyal Bilimler enstitüleri, Türkiyat Araştırma enstitüleri, Türk Dünyası Araştırma Merkezleri, Türk Dili ve Edebiyatı ve Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümleri resmî kurum çatısı altında Türk dili araştırmalarının yapıldığı yerlerdir. 1961’de kurulan Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk dili ve kültürü alanında ortaya koyduğu yayınlarla önemli bir yer tutar. Ayrıca Türk dünyası ile ilgili bazı dernek ve vakıfların destekleri ile Türk diliyle ilgili konferans, panel, sempozyum gibi etkinlikler yapılırken; bazı dergilerde de yapılan araştırmalar yayımlanmaktadır. Son yıllarda üniversitelerin dil bilimi ve filoloji bölümlerinde de Türk dili araştırmaları karşılaştırmalı yöntemlerle sürdürülmektedir.

1987’den beri her yıl farklı bir üniversite tarafından düzenlenen ulusal düzeydeki dil bilimi kurultaylarına sunulan bildiriler, **Dilbilim Araştırmaları** adı altında 1990’dan günümüze 8 kitap içinde toplanmıştır. Bu bildirilerin birçoğu Türk diliyle ilgilidir. Kültür Bakanlığının 1990 yılından itibaren üç kez düzenlediği Türk dili kurultayına yerli ve yabancı pek çok aydın ve bilim adamı katılmış, bu toplantılarda Türk dilinin sorunları ortaya konularak çözüm yolları önerilmiştir.

TÜDEV’ in 1993’ten beri her yıl gerçekleştirdiği Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk ve Kardeşlik Kurultaylarında da Türk dilinin ortak iletişim dili olması ile ilgili birçok öneri komisyonlarda tartışılmıştır.

Dilin millet hayatındaki önemini; *“Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu*

yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde ahlâkının, an'anelerinin, hâtıralarının, menfaatlerinin, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir." sözleriyle ifade eden Atatürk, Türk dilinin Türklüğün en önemli unsuru olduğu gerçeğinden hareket ederek bazı müesseselerin kurulmasını sağlamış, dil konuları ile bizzat kendisi meşgul olmuştur. Atatürk'ün sağlığında ve daha sonraki yıllarda yapılan dil konusundaki çalışmaları, bilimsel çalışmalar ve dil inkılâbıyla ilgili çalışmalar olarak iki ayrı bölümde ele almak mümkündür.

1924 yılında Atatürk'ün direktifi ve kendi imzası da bulunan bir Bakanlar Kurulu kararıyla İstanbul Darü'l-Fünûnuna bağlı olarak kurulmuş olan **Türkiyat Enstitüsü**, Türk dili çalışmalarına devletçe verilen değer ilk göstergesidir. Kuruluş talimatnamesine göre Enstitü; *Türk dili ve edebiyatının ana kaynaklarını filolojik usullere göre yayımlamak, Türk dilinin metinlere dayalı gramer ve sözlüğünü yapmak, başta dil, edebiyat, tarih olmak üzere Türk kültürünün bütün kollarında araştırmalar yapmak, Türk kültürü ile ilgili yabancı dillerde yayımlanmış araştırma ve incelemeleri Türkçeye çevirmek, yurt dışında Türk kültürü ile ilgili olarak yapılmış yayınların bibliyografyasını hazırlamak, özel bir Türkoloji kütüphanesi kurarak burada Türk kültürü ile ilgili yayınları toplamak, ayrıca değerli yazmaların mikروفilm ve fotokopilerinden oluşan bir arşiv kurmak, Enstitüde yapılan araştırmaların sonuçlarını düzenli olarak yayımlamak, Yurt dışında Türk kültürü çalışmalarını tanıtmak üzere Türkiyat mecmuasını çıkarmak, yurt içinde ve dışında Türk kültürü alanında çalışmalar yapan ilim adamları ve kuruluşlarla iş birliği yaparak kongre ve seminerler düzenlemek amacıyla kurulmuştur. Enstitü bünyesinde ilk olarak bir kütüphane oluşturulmuş ve yayın hayatına geçilmiştir. Kütüphanenin esasını Türk asıllı Katanov'un özel kitaplığı oluşturmaktadır. Bugün enstitü kütüphanesinde 50 000 kitap, 2500 adet mezuniyet, yüksek lisans ve doktora tezi bulunmaktadır. Enstitünün yayın faaliyeti arasında 1925'ten günümüze 20 sayı yayımlanan **Türkiyat Mecmuası** önemli bir yer tutmaktadır. Türkiyat Mecmuası'nın dışında 1927'den günümüze 27 adet kitap ve dergi yayımlanmıştır. Enstitü 1973'ten günümüze 10 millî, 7 milletler arası **Türkoloji Kongresi** düzenlemiştir.*

Türk Dil Kurumu, “Türk Dili Tetkik Cemiyeti” adıyla 12 Temmuz 1932’de Atatürk’ün talimatıyla kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları , hepsi de milletvekili ve dönemin tanınmış edebiyatçıları olan Samih Rif’at, Ruşen Eşref, Celâl Sahir ve Yakup Kadri’dir. Kurumun ilk başkanı Samih Rif’at’tır.

Türk Dili Tetkik Cemiyetinin amacı “Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüксеklığe erişirmek” olarak tespit edilmiştir. Atatürk’ ün sağlığında, 1932, 1934 ve 1936 yıllarında yapılan üç kurultayda hem Kurumun yönetim organları seçilmiş, hem dil politikası belirlenmiş, hem de bilimsel bildiriler sunulup tartışılmıştır. 26 Eylül-5 Ekim 1932 tarihleri arasında Dolmabahçe Sarayı’nda yapılan Birinci Türk Dil Kurultayı sonunda Kurumun “Lûgat-Istılah, Gramer-Sentaks, Derleme, Lenguistik-Filoloji, Etimoloji, Yayın” adları ile altı kol hâlinde çalışmalarını sürdürmesi kabul edilmiştir. Sonraki kurultaylarda bu kollardan bazıları ayrılmış, bazıları tekrar birleştirilmiş, fakat ana çatı değiştirilmemiştir.

1934’te yapılan kurultayda Cemiyetin adı, Türk Dili Araştırma Kurumu; 1936’daki kurultayda ise Türk Dil Kurumu olmuştur.

Türk Dil Kurumu başlangıçtan beri çalışmalarını iki ana eksen üzerinde yürütmüştür.

1. Türk dili üzerinde araştırmalar yapmak;
2. Türk dilinin güncel sorunlarıyla ilgilenecek çözüm yolları bulmak.

Atatürk’ün kendisi de Türk dili üzerindeki yerli ve yabancı araştırmaları bizzat inceleyerek , dönemindeki bilginleri Türk dili üzerinde araştırmalar yapmaya yönlendirmiştir. Nitekim Türk dilinin en eski anıtları olan Göktürk(Runik) yazılı metinlerin ilk iki cildi onun sağlığında yayımlanmış; 1940’larda yayın hayatına çıkabilen ***Dîvânü Lügati’t-Türk, Kutadgu Bilig*** gibi eserler üzerinde de yine onun sağlığında çalışılmaya başlanmıştır. Daha sonra birçok cilt hâlinde ortaya çıkacak olan ***Tarama ve Derleme Sözlüğü***’yle ilgili çalışmalar da Atatürk’ün sağlığında başlamıştır. ***Tarama Sözlüğü***, 13. yüzyılda

başlayan Batı Türkçesinin eski eserlerinin taranmasıyla; **Derleme Sözlüğü**, Anadolu ağızlarında kullanılan kelimelerin derlenmesiyle oluşturulmuş büyük sözlüklerdir. Çağdaş Türkçenin grameri, sözlüğü, imlâsı ve terimleriyle ilgili çalışmalar da Atatürk tarafından ilgiyle izlenmiştir.

Türkçedeki yabancılaşmaya karşı da Türk Dil Kurumu sürekli olarak uğraşmış; orta öğretimde kullanılan bilim terimlerini üretmiş; türettiği yeni kelimeler ve verdiği ödüllerle konuyu her zaman canlı tutmaya çalışmıştır. 1993 sonunda kurduğu **Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Komisyonu** aracılığı ile her ay 15-20 yabancı kelimeye karşılık bularak bunları belgegeçerle basın yayın organlarına ulaştırmış ve aylık dergisinde yayımlamıştır. Karşılık bulunan sözler bugün 1000'i geçmiş ve iki kitapçık hâlinde yayımlanmıştır. Son aylarda karşılık aranan kelimeler internete de verilmekte ve daha geniş bir katılım sağlanması amaçlanmaktadır.

Bugün Türk Dil Kurumu, 20'si Yüksek Öğretim Kurumu; 20'si Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yüksek Kurulu tarafından seçilen 40 asıl üyeye sahiptir. Üyelerin büyük çoğunluğu Türk üniversitelerinde çalışan Türkologlardır. Başbakanın önerisiyle Cumhurbaşkanınca tayin edilen Kurum Başkanı ve 40 asıl üye Bilim Kurulunu oluşturur. Kurumun bilimsel çalışmaları bu kurul tarafından plânlandığı gibi yönetim işlerini üstlenen Yürütme Kurulu ile bilimsel çalışmaları yürüten Kol ve Komisyonların üyeleri de bu kurul tarafından seçilir. Bilimsel çalışmaları yürüten kollar şunlardır: 1. Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu, 2. Gramer Bilim ve Uygulama Kolu, 3. Dil Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu, 4. Terim Bilim ve Uygulama Kolu, 5. Ağız Araştırmaları Bilim ve Uygulama Kolu, 6. Kaynak Eserler Bilim ve Uygulama Kolu.

Türkiye Türkçesinin çağdaş sözlüğünü sürekli geliştirerek yeni baskılarını yapan Türk Dil Kurumu, **İmlâ Kılavuzu**'nu da yeniden düzenleyerek 1996 yılında yayımlamıştır. 1998 yılı içinde 9. baskısı çıkmış bulunan **Türkçe Sözlük**'te 75.000 civarında kelime yer almaktadır.

Son dönemde, yılda 30-40 bilimsel eseri yayın dünyasına kazandıran Türk Dil Kurumunun üç süreli yayını da bulunmaktadır.

Güncel dil konularını ve geniş kitlenin anlayacağı dilde yazılmış araştırmaları içine alan **Türk Dili** dergisi ayda bir yayımlanmaktadır. Altı ayda bir yayımlanan **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**; Kazak, Kırgız, Tatar vb. Türk topluluklarının dil ve edebiyatlarıyla ilgili araştırmalara yer verir. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten** ise tamamen bilimsel araştırmaları içine alır ve yılda bir sayı yayımlanır.

Türk Dil Kurumu şu anda, önümüzdeki 10 yılda meyvelerini verecek olan beş büyük proje yürütmektedir:

1. Karşılaştırmalı Türk Lehçe ve Şiveleri Sözlüğü ve Grameri Saha Araştırması Projesi,
2. Türkiye Türkçesinin Sözlükleri Projesi ,
3. Göktürk (Runik) Yazılı Belge ,Yazıt ve Anıtların Albümü Projesi,
4. Türkiye Türkçesi ve Tarihî Devirler Yazı Dilleri Gramerleri Projesi,
5. Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi.

Türk Dil Kurumu 700'ü aşkın yayını, 40 Bilim Kurulu üyesi, 11 uzmanı, 79 personeli ve zengin bir araştırma kütüphanesiyle Türkiye'nin önemli bilim kuruluşlarından biri olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Atatürk, dil ve tarih çalışmalarını sağlam bilimsel temellere oturtmak için 1935 yılında **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini** kurmuştur. Bu fakülte herhangi bir Edebiyat Fakültesi olarak düşünülmemiştir. Türk dilini, tarihini, coğrafyasını kaynaklarına inerek ve yan dalların yardımı ile araştırarak; bilim adamlarını ve uzmanları yetiştirecek; böylece Türk Dil ve Tarih Kurumlarını da besleyecekti. Fakültede ayrıca Türk dili ve tarihine ışık tutacak çalışmaları yapması için Eski Anadolu dilleri ile komşu dilleri araştıran bölümler de açılmıştı. Son yıllarda kurulan Dilbilim Bölümü ile Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü; Türk Dili ve

Edebiyatı Bölümü ile birlikte Türk dili araştırmalarında kendine seçkin bir yer bulmuştur. Fakültenin kurulduğu günden itibaren yayımlanmaya başlayan **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakóltesi Dergisi** ve 1970'lerden sonra yayımlanan **Türkoloji Dergisi** Türk dili araştırmalarına ağırlıklı olarak yer vermiştir.

1961 yılında kurulan ve başlangıçta yarı resmî bir kuruluş olan **Türk Kólürünü Araştırma Enstitüsü** Türklük araştırmaları sahasında yaptığı faaliyetlerle dikkati çekmiştir. Çeşitli üniversitelerin bilhassa Türkiye'deki Türklük araştırmaları ile ilgilenen ilim adamlarının iştiraki ile kurulan bu enstitü, Türk dünyası araştırmalarına ağırlık vermek gayesi ile faaliyete başlamıştır. Kadrosunu üniversitelerimizde tam gün çalışmak mecburiyetinde olan ilim adamları teşkil ettiği için Enstitü Avrupa'daki eşlerine benzememekte, yeterli uzman ve memur kadrosu bulunmadığı için beklenen çalışmaları yapamamaktadır. Buna rağmen Türk Kólürünü Araştırma Enstitüsü kırk yıla yaklaşan hizmet süresi içinde bir defa **Milletlerarası Altayistik Kongresi** düzenlemiş, bugüne kadar her ay olmak üzere 440 sayı çıkan **Türk Kólürü** adlı dergiyi yayımlamış bulunmaktadır. Bunun dışında ilmî makalelerin toplandığı 20 civarında **Türk Kólürü Araştırmaları** adlı kitap hacminde yıllık bir dergi ve yüz civarında kitap yayımlamıştır. Bu dergi ve kitaplarda Türk dili araştırmaları ile birlikte genel Türklük, tarih, coğrafya, edebiyat konuları da ele alınmıştır.

Ölkemizde 20. asrın başlarından günümüze kadar, Türk dili araştırmalarına yer veren pek çok dergi yayımlanmıştır. Bunların çoğu resmî kurumların, üniversitelerin, vakıf ve derneklerin çatısı altında bulunmaktadır. Belli başlı dergilerin isimleri şunlardır:

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakóltesi: ***DTCF Dergisi, Türkoloji Dergisi***

Ankara Üniversitesi TÖMER: ***Dil Dergisi, Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Dergisi, Ana Dili Dergisi***

Atatürk Üniversitesi: ***Edebiyat Fakóltesi Dergisi, Türkiyat Enstitüsü Dergisi***

Ege Üniversitesi : *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Türk Dünyası Dergisi*

Fırat Üniversitesi: *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*

Gazi Üniversitesi: *Sosyal Bilimler Dergisi*

Hacettepe Üniversitesi: *Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Dergisi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*

İstanbul Üniversitesi: *Türkiyat Mecmuası, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, Şarkiyat Mecmuası*

Marmara Üniversitesi: *Türklük Araştırmaları Dergisi*

Türk Dil Kurumu: *Türk Dili, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*

Atatürk Kültür Merkezi: *Erdem*

Türk Tarih Kurumu: *Belleten*

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü: *Türk Kültürü, Türk Kültürü Araştırmaları*

TİKA: *Avrasya Etütleri*

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı: *Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Dünyası Tarih Dergisi*

Türk Ocakları: *Türk Yurdu*

Halkevi: *Ülkü*

Ahmet Yesevi Üniversitesi Vakfı: *Bilig*

Yesevi Vakfı: *Bir*

Ayrıca *Azerbaycan Yurt Bilgisi, Atsız Mecmua, Çınaraltı, Dilbilim Araştırmaları, Doğu Türkistan'ın Sesi, Kardeş Edebiyatlar,*

Milli Kültür, Orhun, Türk Dilleri Araştırmaları, Türklük, Yücel vb. dergiler de zaman zaman Türkoloji konularına yer vermiştir.

2.2. SORUNLAR

Ülkemizde Türk dili ile ilgili araştırmaların konusu, dönem dönem belirli alanlarda yoğunlaşmıştır. Bunda bazı tarihî olaylar ve sosyo-kültürel yapıdaki değişiklikler etkili olmuştur. 19. yüzyılda daha çok Türkçenin öğretimine yönelik olarak dil bilgisi ve sözlükler hazırlanırken 20. yüzyıl başlarında dilde sadeleşme, eski metinlerin neşri ve Türkiye dışı Türklerin dilleri ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyetin ilânından sonra alfabe, terimler, dilde özleşme ve Anadolu ağızlarından derlemeler konularında yoğun bir faaliyetin içine girilmiştir. 1940 yılından itibaren dilde özleştirme çalışmaları, halk ağzından ve tarihî metinlerden kelime derleme, eski metinlerin neşri sahalarda birçok çalışma ortaya konmuştur. Üniversitelerimizde yapılan araştırmalar ise daha çok tarihî metinler üzerinde dil bilgisi çalışmaları, Anadolu ağızları ile ilgili metin neşri ve bu metinlerin ses ve şekil bilgisi özelliklerinin tespiti alanlarında yoğunlaşmıştır. 1990'lı yıllara kadar yapılan araştırmalar Türk dilinin belirli alanları içinde sıkıştığı için Türkiye Türkçesine yönelik ses, şekil, söz dizimi ve anlam bilimi çalışmaları yok denecek kadar azdır. 1990 yılından itibaren Türkiye Türkçesi ve Türk lehçelerine ait çalışmaların sayısında bir artışın olduğu gözlenmektedir.

Bugün ülkemizde Türkiye Türkçesinin gramerine ait birçok konu bilimsel olarak araştırılmamıştır. İsim, sıfat, zamir, zarf, fiil gibi konularda elde monografik eserlerimiz bulunmamaktadır. Cümle ve kelime gurupları sahasında üzerinde ittifak edilecek tek bir eser yoktur, denilebilir. Etimolojik, tarihî, diyalektolojik sözlükler üzerindeki çalışmalar henüz proje safhasında olup, önümüzdeki yıllarda tamamlanacaktır. Dil atlasları, Türk lehçelerinin mukayeseli dil bilgisi, Türkçenin komşu ve akraba dillerle; eski Anadolu dilleriyle ilişkileri gibi araştırılması gereken pek çok konu henüz beklemektedir.

Türk dili araştırmacılarının tamamına yakını dil bilimi eğitimi görmediğinden **dil psikolojisi, dil sosyolojisi vb.** konularda yeteri kadar eser verilmemiştir. Türkiye dışında yapılan çalışmalar yeterince takip edilmemiştir. Türk dili araştırmacılarının bilmesi gereken Alman,

Rus, İngiliz dillerin bilinmemesi de bunda etkili olmuştur. Ülkemizde Türk dili araştırmalarının tenkidine yönelik yazıların yer aldığı dergilerin bulunmaması da önemli bir eksikliklerdir.

Son on yıl içinde dünya şartlarındaki değişimler ve eski Sovyetler Birliği'ne bağlı Türk Cumhuriyetlerinin bağımsız devletler hâlinde ortaya çıkması dolayısıyla bugünkü dil sorunlarımızı Türkiye Türkçesindeki sorunlar ve genel Türk dilindeki sorunlar olmak üzere iki ayrı bölümde ele almak gerekir.

İngilizcenin Türkiye Türkçesi üzerinde istilâ derecesindeki etkisi, yabancı dille eğitim yapan okulların sayısının her geçen gün artması, terimlerin Türkçeleştirilememesi, Türkçe öğretiminde başarısız sonuçların elde edilmesi bugün dilimizi tehdit eden başlıca unsurlardır. İlk ve orta öğretimdeki dil derslerinin yüksek öğretimdeki dil derslerine göre farklılıklar göstermesi, üniversite sınavlarında sorulan Türk dili sorularının Türkçe becerisini ölçmekten uzak olması, üzerinde düşünülmesi gereken hususlardır.

Türk dünyasında Türk lehçeleri alanında yapılan çalışmalar her topluluk için kendi lehçesiyle sınırlı kalmıştır. Meselâ Kazakistan'da çalışan Türkologlar sadece çağdaş Kazak Türkçesiyle ilgilenmekte; 19. yüzyılın sonundan bugüne kadarki yazar ve şairlerin metinlerini ele almakta; Kazak ağızları üzerinde çalışmaktadırlar. Türk dünyasında genel Türk lehçeleri üzerinde karşılaştırmalı çalışmalar yok denecek kadar azdır. Türk dilinin tarihî dönemlerine Türkiye dışındaki Türk dünyasında ancak 1960'dan itibaren yönelme başlamıştır.

1905 –1920 yılları arasında Türk dünyasında dille ilgili konular şiddetli bir şekilde tartışılmıştır. Bu tartışmalar ve belgeleri üzerinde henüz hiçbir ciddi araştırma yoktur. Bu konuların incelenmesi şu bakımdan da önem taşımaktadır: Türk dünyası aydınlarının büyük çoğunluğu bu lehçelerin nasıl ayrılıp yazı dili hâline geldiğini bilmemektedir. Dolayısıyla ayrılığın kendi iradeleri dışında oluşturulduğunun da farkında değildirler. Bu bilgiler onlardaki ortaklık duygularını arttıracaktır.

Türkiye –Türk dünyası ilişkileri geliştikçe ortak bir iletişim dili

ihtiyacı gündeme gelmektedir. Bu ihtiyacın bilimsel yollardan karşılanması gerekir. Bu da Türk lehçelerini karşılaştırmalı olarak inceleyen çeşitli çalışmaları gündeme getirir. Başta sözlükler, gramerler olmak üzere , hem bütün Türk lehçelerini karşılaştırmak , hem de bölük bölük veya ikili bir şekilde karşılıklı çalışmalar yapmak ve yaptırmak, bugünün başlıca ödevleridir.

Türk dili üzerindeki araştırmalar esas olarak üniversitelerimizin Fen-Edebiyat Fakültelerine bağlı Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri ile Ankara, Gazi, Muğla ve Atatürk Üniversitelerinde kurulan Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinde yapılmaktadır. Ayrıca Eğitim Fakülteleri bünyesinde bulunan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde lisans; Sosyal Bilimler Enstitüleriyle Türkiyat Enstitülerinde ise lisans üstü çalışmalar yapılmaktadır. Dil bilimi ve Filoloji bölümlerine mensup öğretim elemanları da zaman zaman Türk dili araştırmalarına katkılar yapmaktadırlar. Adı geçen bölümler büyük ölçüde yetişmiş öğretim elemanı sıkıntısı çekmektedir. Mevcut öğretim elemanları da öğretim yükü altında ezilip ilmî çalışmaya pek fazla zaman ayıramamaktadırlar. Türkiye bilim politikasını yeniden değerlendirmek zorundadır. Üniversiteler ilmî çalışmalar yerine sadece öğretim faaliyetleriyle sınırlandırılmış durumdadır. Dolayısıyla bir yandan üniversitelerin ilmî faaliyet yapabilecek duruma getirilmesi, bir yandan da farklı araştırma kurumlarının kurulup geliştirilmesi gerekmektedir.

Dilimiz üzerinde inceleme ve araştırma yapmakla görevli Türk Dil Kurumunun da Bilim Kurulu üyelerinin büyük çoğunluğu üniversite mensubudur. Dolayısıyla Kurum, çalışmalarını aynı elemanlarla yürütmek mecburiyetinde bulunmaktadır. Türk dili gibi uzun bir geçmişe ve çok zengin malzemeye sahip bir alanda, araştırma yapan uzmanların sayısı son derece azdır. Türk dili araştırmalarının yapıldığı bölümlerin çoğunda doçent ve profesör unvanlı öğretim üyesi bulunmamaktadır. Türk dili araştırmaları yapmak üzere kurulan Türkiyat Enstitüsü ve merkezlerinin birçoğunun bütçesi ve kadrosu yoktur. Meselâ Hacettepe Üniversitesinde kurulu bulunan Türkoloji Enstitüsü tahsisat ve kadro yokluğundan çalışma yapamaz durumdadır. Üniversitede araştırma yapması gereken öğretim

elemanlarının maaşlarının çok düşük olması ve araştırma projelerine destek bulamamaları da Türk dili araştırmalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Üniversitelerde bütçe kullanma yetkisinin rektörlerde toplanması, Türk diliyle ilgili yayınlara büyük darbe vurmuştur. 1980'li yıllardan sonra Fakülte, Enstitü ve Bölüm dergilerinin yayımlanmaları durma noktasına gelmiştir. Lisans üstü çalışmaların kitap hâlinde üniversiteler tarafından basılması geleneği ortadan kalkmıştır. Üniversite yönetimlerinin son yıllarda yabancı dergilerde makale yazma yönünde araştırmacıları zorlaması Türkiye'de Türk dili alanındaki yayınları azaltmıştır. Bu uygulama aynı zamanda üretilen bilginin ülkemizdeki araştırmacılardan daha önce yurt dışındaki araştırmacılara sunulması demektir ki bu da beyin göçünün değişik bir uygulaması sayılabilir.

Türk diliyle ilgili başlıca eserler bugün Türk Dil Kurumunca yayımlanmaktadır. Kurumun mevzuat ve işleyişinde sağlanacak gelişme, yayımların gerek sayı, gerekse kalite bakımından istenen ve beklenen seviyeye ulaşmasını sağlayacaktır.

Türk dili araştırmaları 1940'lı yıllardan sonra Türk Dil Kurumu ve üniversitelerin inisiyatifine bırakılmış, devlet bu konuda Atatürk devrindeki ilgiyi göstermez olmuştur. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plânından önce hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Plânlarında Türk diliyle ilgili hiçbir değerlendirme yapılmamıştır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plânında Türk diliyle ilgili bir komisyonun kurulması ve Devlet Plânlama Teşkilatının son yıllarda Türk Dil Kurumunun büyük projelerini desteklemesi olumlu gelişmelerdir. 1990 yılında Kültür Bakanlığının 1.Türk Dili Kurultayını toplaması, ardından daha sonraki yıllarda iki kurultayın yine aynı kurum tarafından gerçekleştirilmesi dil plânlaması konusunda devletin bazı adımlar attığını hissettirmektedir. Kültür Bakanlığının 1991 yılında **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü**'nün hazırlanması hususunda verdiği destek de unutulmamalıdır. Devletin 90'lı yılların başından itibaren Türk diliyle ilgilenmesi ve bazı toplantılara imkân hazırlaması umut vericidir. Şüphesiz bu faaliyetlerin gerisinde Türk dünyasında meydana gelen hızlı değişimin rolü de bulunmaktadır. Türkiye-Türk dünyası ilişkilerinde Türk dili önemli bir işlev görmektedir ve bu

sahadaki gelişmelerde anahtar rolü oynayacaktır. Bu itibarla çalışmaların plânlanması, bunların Beş Yıllık Kalkınma Plânları doğrultusunda gerçekleştirilmesi Türk dili araştırmalarının geleceğini belirsizlikten kurtaracaktır. Bu doğrultuda yapılacak faaliyetler Türk dilinin korunup yaşatılmasında, yayılmasında ve diğer dillerle rekabetinde ona birçok avantajlar sağlayacaktır.

Sonuç olarak ülkemizde Türk dili araştırmalarının bugünkü durumu beklenen seviyede değildir. Dilimizin öncelikle bekleyen konuları üzerindeki çalışmalara ağırlık verilmeli, Türk Dil Kurumunun süregelen projeleri kısa sürede bitirilmelidir. Bundan sonra çalışmaların plânlanması, programlanması Türk dili alanında araştırma yapan birimlerin kadro, bütçe, yayın imkânlarının artırılması gerekir. Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Türk Dil Kurumu, Dış işleri Bakanlığı ve Üniversiteler Türk dili araştırmalarını iş birliği içinde plânlamalı ve Türkiye'nin önceliklerine göre hayata geçirmelidir.

3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR

“Giriş” bölümünde Türk dili araştırmalarının önemi; “Mevcut Durum ve Sorunlar” bölümünde bu alandaki yetersizlik ve sorunlar açıklanmıştır. Türk dili araştırmaları alanında ulaşılacak istenen amaçların, Türk dilinin yaygınlığı ile orantılı olması zorunludur. Bu bölümde Türk dilinin 2005 ve 2023 yılına kadar araştırılması gereken konuları ana başlıklar hâlinde sıralanacak; daha sonra bunlar için gerekli kapasite ile teknoloji belirtilecektir.

Araştırılması Gereken Konular

- Bütün Türk lehçeleri için güncel, tarihî, karşılaştırmalı, etimolojik, diyalektolojik sözlüklerin hazırlanması.
- Bütün Türk lehçeleri için güncel, tarihî, karşılaştırmalı gramerlerin hazırlanması.
- Başta Türkiye Türkçesi olmak üzere bütün Türk lehçe ve ağızlarının fonetiğinin lâboratuvar ortamında tespit edilmesi.
- Bütün Türk lehçeleri için tarihî, edebî ve folklorik metinlerin

tespiti ve ilmî olarak incelenip yayımlanması.

- Başta Türkiye Türkçesi olmak üzere bütün Türk lehçelerinin dil atlaslarının hazırlanması.
- Türk dünyasındaki yer ve kişi adlarının tespiti. Tarihî yer ve kişi adları için gerekli arşiv malzemesinin toplanıp incelenmesi.
- Bütün Türk lehçeleri için yazarların dili, üslûbu ve kelime hazinesi üzerindeki araştırmalar.
- Metin çözümlenmeleri.
- Türkçenin akraba ve komşu dillerle ilişkilerinin incelenmesi.
- Sümer, Hatti, Urartu vb. Ön Asya dilleriyle; Etrüsk ve Amerika yerli dilleriyle Türkçenin münasebeti olup olmadığının incelenmesi.
- Yok olmaya yüz tutmuş Karay, Şor, Halaç vb. Türk grupları ağızlarının incelenmesi.
- Yurt dışında bulunan Türk diliyle ilgili eserlerin fotoğraf, slayt ve mikrofilmlerinin Türk Dil Kurumu bünyesinde arşivlenmesi ve kataloglanması.
- Türkiye Türkçesi ile başka diller ve lehçeler arasında çeviri programlarının hazırlanması.
- Türkçenin öğretimiyle ilgili araştırmaların yapılması.
- Türk diliyle ilgili arkeolojik araştırmalar.

Yukarıda belirtilen araştırma konularının birçoğunda yeterli bilgi donanımına sahip uzmanımız yoktur. Söz gelişi akraba dillerden Moğolca, Mançuca, Korece, Japonca, Macarca, Fince; komşu dillerden Gürcüce, Ermenice, İbranice, Rusça, Bulgarca, Sırpça, Romence, Rumca; ölü dillerden Sümerce, Hattice, Urartuca, Asurca, Etrüskçe bilen uzman ya hiç yoktur; ya da çok azdır. Uzak Türk

lehçelerini bilen uzmanlar da son derece azdır. Mevcut uzmanların birçoğu da Türkiye'deki eğitim şartları sebebiyle Batı dillerini yeterince bilmemektedir. Bu durumda ulaşılmak istenen amaçların en önemli bölümünü insan kapasitesi oluşturmaktadır.

3.1. VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLÂNI DÖNEMİNDE (2001-2005)

3.1.1. KAPASİTE

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plâni döneminde mevcut üniversitelerin, dolayısıyla Türk diliyle ilgili bölümlerin sayısının artacağı beklenmelidir. Ayrıca Türk Dil Kurumu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü vb. kuruluşların Türkiye'de ve Türk cumhuriyetlerinde şube veya temsilciliklerinin açılacağı da hesaplanmalıdır. Türk dilinin de öğretileceği Türk Kültür Merkezlerinin dünyanın çeşitli ülkelerinde açılması plânlanmalıdır. 2005'e kadar gerekli olan insan kapasitesi bütün bunlar dikkate alınarak hesaplanmalıdır. Şu anda hemen hepsi de üniversitelerde çalışan ve ağır ders yükü altında ilmî çalışmaya zaman ayıramayan Türk dili uzmanlarının (yardımcı doçent, doçent, profesör) sayısı yaklaşık olarak 125'tir. Türk Dil Kurumu vb. akademik kuruluşlarda, kadrosu üniversitelerde olmayan, doğrudan doğruya mesaisini ilmî araştırmalara veren uzmanlara da ihtiyaç olduğuna düşünürsek bu sayının 2005'e kadar asgarî 500'e çıkartılması uygun olacaktır.

Fizikî kapasite olarak da Türk Dil Kurumuna, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsüne ve enstitü hâline getirilecek Türkiyat Araştırma Merkezlerine müstakil binalar gerekmektedir.

3.1.2. ARZ-TALEP

Türk dili araştırmaları, hatta genel olarak araştırmalarla ilgili talep somut olarak görünmez. Ancak Türk toplumunun gelecekte de Türk olarak varlığını sürdürebilmesi ve hatta Türk dünyasıyla iş birliği hâlinde güçlü bir varlık olabilmesi büyük ölçüde dilini korumaya ve zenginleştirmeye bağlıdır. Bu bağ da dil araştırmaları için önemli bir talep oluşturur. Bir başka ifadeyle Türk dili araştırmaları, Türk toplumunun bekası ve güçlenmesi ile doğrudan

ilgilidir. Toplumun hayatıyla doğrudan ilgili olan bu talep, herhangi bir kazanç beklenmeden araştırmalara özel bir yatırım yapmayı gerekli kılar. Kaldı ki araştırmaların ilerlemesi ve Türk toplumunun siyaseten güçlenmesi, yabancılarda da Türkçeyi öğrenmeye karşı bir talep doğuracak ve bundan doğrudan kazanç da sağlanabilecektir.

TEKNOLOJİ

2005 yılı sonuna kadar Türk Dil Kurumunda bir fonetik lâboratuvarı kurulması gerekmektedir. Türkiye Türkçesiyle diğerk diller ve lehçeler arasında çeviri programlarının hazırlanması için de gerekli teknolojik alt yapı sağlanmalıdır. Ayrıca Türkiye Türkçesinin ve diğerk lehçelerin öğretilimi çalışmaları için gerekli teknolojik alt yapının hazırlanmasına da ihtiyaç vardır.

3.1.4. REKABET EDEBİLİRLİK

Türk dili araştırmalarında “rekabet edebilirlik” kavramı, sadece yabancı ülke araştırmacıları karşısında bir anlam ifade etmektedir. Yabancı ülke araştırmacılarının Türk dili üzerindeki araştırmalarının çeşitli sebep ve şartları söz konusu olabilir. Ülkemiz içinse bu konu yukarıda da ifade edildiği gibi hayatî bir önem taşır. Dolayısıyla Türkiye’deki dil araştırmalarının yabancı ülkelerden üstün olması bir yana onlara öncülük etmesi de beklenir. Ayrıca yabancı araştırmacıların, bilim dışı amaçlarının etkisinde kalmamak; aksine yerli bilim adamlarının, geliştirecekleri yöntem ve bakış açılarıyla yabancı meslektaşlarını yönlendirmesi açısından da rekabetin ötesinde öncülük şarttır.

3.2. UZUN DÖNEMDE (2001-2023)

TALEPTE, ARZDA, TEKNOLOJİ VE REKABET GÜCÜNDE GELİŞME EĞİLİMLERİ

1990’larda ortaya çıkan Türk dünyası gerçeği, Türk dili ve lehçeleri alanındaki çalışmalara olan ihtiyacı sür’atle arttırmıştır. Gelişen ekonomik, kültürel ve siyasî ilişkilerin bu ihtiyacı 2023’e doğru daha da arttıracığı beklenmelidir. Türk dünyası bilim adamları arasında ortak birçok proje gündeme gelebilecek; Türkiye, Türk

cumhuriyet ve toplulukları için doğrudan doğruya dil ve kültür yatırımları yapma zorunluluğu ile karşı karşıya kalabilecektir. Bu eğilimlere cevap verebilmek için Türk dili uzmanlarının sayısının 2023'te en az 1500 olması plânlanmalıdır. 2005'e kadar Türk Dil Kurumunda kurulması düşünülen dil lâboratuvarlarının daha sonraki yıllarda Türkiyat Araştırma Enstitülerinde ve Türk cumhuriyetlerinde kurulması da gerekecektir. Ayrıca Türk Dil Kurumunun bina ve kadrolarıyla birlikte Türk cumhuriyet ve topluluklarında temsilciliklerinin açılması; ortak üniversite ve bilimsel kurumların dil birimlerinin oluşması da göz önünde bulundurulmalıdır.

4. PLÂNLANAN YATIRIMLAR

4.1. EKLENECEK YENİ KAPASİTELER

İnsan kapasitesi olarak eklenecek Türk dili uzmanları: 375

Fizikî kapasite olarak eklenecek binalar: Türk Dil Kurumu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, üniversitelerin Türkiyat Araştırma Enstitüleri (en az yedi enstitü) ve Türk Dil Kurumunun kurması gereken temsilcilikler (en az yedi temsilcilik) için binalar.

Teknolojik kapasite olarak: Fonetik lâboratuvarı, çeviri programlarıyla Türkiye Türkçesi ve lehçelerin öğretim programları için gerekli teknolojik (bilgisayar vb.) alt yapı.

4.2. YENİ KAPASİTELERİN BÖLGESEL DAĞILIMI

İnsan kapasitesinin (Türk dili uzmanları) bütün üniversitelere dengeli olarak dağıtılması gerekir. Ayrıca yeni uzmanların önemli bir kısmının (en az 50) Türk Dil Kurumunda doğrudan (kadrolu) görevli olması plânlanmalıdır.

Türk Dil Kurumu ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yeni binaları Ankara'da bulunmalıdır. Üniversitelerin Türkiyat Araştırma Enstitüleri için Trabzon, Erzurum, Gaziantep, Elâzığ, Konya, Ankara, İstanbul şeklinde bir dağılım uygun olur. Ayrıca İzmir'deki binanın tamamlanması gerekir. Türk Dil Kurumu temsilcilikleri ile ilgili binaların İstanbul'da, Erzurum'da ve beş Türk cumhuriyetinde inşa edilmesi uygun olur.

Fonetik lâboratuvarıyla çeviri programının teknolojik alt yapısının Türk Dil Kurumunda (Ankara), Türkiye Türkçesinin öğretilmesiyle ilgili teknolojik alt yapının TÖMER'lerde (Ankara Ü. – Gazi Ü.- Ege Ü.), lehçelerin öğretimiyle ilgili alt yapının Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümlerinin bulunduğu üniversitelerde (Ankara Ü.-Gazi Ü.-Muğla Ü.-Atatürk Ü.) kurulması uygundur.

4.3. YENİ KAPASİTELERİN GENELDE VE BÖLGESEL DÜZEYDE KATKILARI

Yeni insan, bina ve teknoloji kapasiteleri genelde, üzerinde araştırma yapılmayı bekleyen yüzlerce konunun araştırılabilmesi imkânını yaratacak, bölgesel olarak araştırmaların tek merkezde değil, Türkiye'ye dağılmış olarak yapılmasını sağlayacaktır. Türk cumhuriyetlerinde açılacak temsilcilikler ise hem araştırmaların yerinde yapılmasını, hem de diğer Türklerle iş birliğini kolaylaştıracaktır.

5. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

5.1 KISA DÖNEMDE YAPILMASI GEREKEN YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

- Türk Dil Kurumunun yeterli ücretle uzman çalıştırabilmesi için gerekli yasal düzenleme.
- Türk Dil Kurumunun yurt içinde ve dışında temsilcilikler açabilmesi için gerekli yasal düzenleme.
- Türkiyat Araştırma Merkezlerinin (veya benzeri isimli diğer merkezlerin) yüksek lisans ve doktora yaptırabilecek enstitüler hâline getirilebilmesi için gerekli yasal düzenleme. Türk Dil Kurumunun yüksek lisans ve doktora yaptırabilmesi için gerekli yasal düzenleme.
- TUBA üyeliklerinin sosyal bilimleri (Türk dili, edebiyatı, folkloru, tarihi vb.) dengeli olarak temsil edecek şekilde

tespitini gerekli kılan yasal düzenleme.

- Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünün (ve uygun olduğu düşünülen bazı sivil kuruluşların) yukarıda belirtilen işlevlerin bir kısmını yüklenebilmelerini sağlayacak yasal ve kurumsal düzenleme.
- Türk dili alanındaki araştırmaların gelişme ve artmasını sağlamak üzere doçentliğe ve profesörlüğe yükseltimede tez zorunluluğu getirecek yasal düzenleme.
- Metin çözümlenmesi için bütün araştırmacılara metinlerin rahatça sunulabilmesini sağlamak üzere Türkiye'de yayımlanan bütün malzemenin disketlerinin istek hâlinde Türk Dil Kurumuna verilmesini sağlayacak yasal düzenleme veya derleme yasasında bu yönde yapılacak değişiklik.

5.2. UZUN DÖNEMDE YAPILMASI GEREKEN YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

Kısa dönem için teklif edilen yasal düzenlemeler uzun dönemin ihtiyaçlarını da karşılayacak durumdadır. Ancak Türk Dil Kurumu temsilcilikleri, Türkiyat Araştırma Enstitüleri vb. kurumların yurt içinde ve dışında sayılarının artabileceği düşünülerek yasal ve kurumsal düzenlemelerin bu görüş açısıyla (gelişme, artma ve büyümeye açık olacak şekilde) ele alınması gerekir.

5.3. ÖN GÖRÜLEN YENİ KURUMLAR

Ön görülen yeni kurumlar 5.1. de belirtilmiştir.

5.4. MEVCUT KURUMLARDA YAPILMASI GEREKLİ DÜZENLEMELER

Mevcut kurumlarda yapılması gerekli düzenlemeler 5.1. de belirtilmiştir.

5.5 KISA VE UZUN DÖNEMDE İZLENMESİ GEREKEN POLİTİKALAR

Kısa ve uzun dönemde izlenmesi gereken politikalar 3.1.4. ve 3.2. de belirtilmiştir.

6. YAPILACAK YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE İZLENECEK POLİTİKALAR KONUSUNDA PERFORMANS KRİTERLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

6.1.GEREKLİ DÜZENLEMELERİN VE POLİTİKANIN UYGULAMA TAKVİMİ

Önceki maddelerde belirtilen gerekli yasal düzenlemeler 2001 sonuna kadar bitirilmeli; kurumsal düzenlemeler 2005 yılına kadar gerçekleştirilmelidir.

6.2. YAPILAN DÜZENLEMELERİN VE UYGULANAN POLİTİKALARIN GETİRİLERİ VE YÜKLERİ

6.2.1. EKONOMİK VE SOSYAL GETİRİLER

Türk dili alanında yapılacak düzenlemeler ve uygulanacak politikaların doğrudan kâr amaçlı olacağı düşünülemez. Dil ve kültüre yapılacak yatırımlar, Türk toplumunun gelecekte de Türk olarak varlığını sürdürebilmesi için yapılması gerekli yatırımlardır. Ancak bu yatırımların Türk dünyasının bütünleşmesinde önemli manevî ve ilmî alt yapıyı oluşturacağı düşünülürse bu bütünleşmenin Türkiye'ye ve bütün Türk dünyasına siyasî ve ekonomik olarak büyük katkılar yapacağı varsayılabilir. Buna somut bir örnek olarak Moğolistan'da ekonomik bir gelecek gören Japonya'nın, Moğolca-Japonca akrabalığının araştırılması konusuna büyük önem verdiğini ve dillerinin Japoncayla akraba olduğunu düşünen Moğol aydınlarına bu hususun büyük heyecan verdiğini gösterebiliriz. 1990'dan beri Türkiye cumhuriyeti devlet adamları da konuşma ve temaslarında Türkler arasındaki ortak noktaları devamlı vurgulamaktadırlar; çünkü bunun ekonomik ve siyasî getirisinin bilincindedirler. Ancak vurgulamanın konuşmalar düzeyinde olması kalıcı sonuçlar doğuramaz. Kalıcı sonuçlar, bilime yapılacak yatırımlarla sağlanabilir.

6.2.2. EKONOMİK VE SOSYAL YÜKLER

Teklif edilen yeni kapasite ve kurumsal düzenlemelerin ekonomik yükleri, yapılacak fizibilite araştırmalarıyla tespit edilebilir. Bunların ayrıca sosyal bir yük getireceği düşünölmemektedir. Aksine sosyal bilimlerdeki araştırmalar, toplumun manevî dokusunun güçlenmesine katkıda bulunurlar.

* * *

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plânında Türk dili araştırmalarına özel bir yer ayrılması ve bunların uygulanması; toplumda Türkçe duyarlılığının artmasına, Türkçenin öğretilmesi ve kullanılmasında insanların daha titiz davranmasına da yol açacak; Türkçenin bilim dili olarak gelişmesinin de şartlarını hazırlayacaktır.

BİLİM DİLİ OLARAK TÜRKÇE VE TERİM ALT KOMİSYONU RAPORU

I. MEVCUT DURUMUN TESPİTİ

Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler her gün yabancı dilden (çoğunlukla İngilizce) yeni terimlerin dilimize girmesine neden olmaktadır.

Önceleri birer bilimsel terim olarak giren kelimeler, zamanla günlük kullanımda yer almakta, dildeki yabancı kelime sayısı hızla artmaktadır.

İngilizceye her yıl girdiği tahmin edilen yaklaşık 5.000 kelimenin gerekli önlem alınmadığı takdirde birkaç nesil içinde Türkçeyi İngilizceleştirmesi kaçınılmazdır.

Terim konusunda bir diğer önemli husus aynı anlam için farklı terimlerin kullanılabilir olmasıdır. Bu durum eğitimde algılama ve düşünme gücüne neden olmakta ve dolayısıyla yabancı kelimelerin tercih edilmesine yol açmaktadır. Gene aynı şekilde Türkçe karşılıkları bulunmayan terimler için zorunlu olarak yabancı (özellikle İngilizce) terim kullanılmaktadır.

Ülkemizde bilgiye ulaşabilmek için yeteri kadar Türkçe kaynak bulunmamaktadır. Bu durum, ilgili kimselerin yabancı dillere başvurmasını zorunlu kılmaktadır.

Üniversitelerin bilhassa yeni kurulan vakıf üniversitelerinin eğitim dili olarak İngilizceyi tercih etmeleri Türkçenin bilim dili olarak gelişmesini engellemektedir.

II. ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Yabancı terimlere Türkçe karşılıklar bulmak ve bu karşılıkların kullanılmasını sağlamak, terimlerde birliğe gitmek için önerilerimiz aşağıda ana hatlarıyla verilmiştir.

Yukarıda anlatıldığı gibi terimlerin düzenli olarak yaratıldığı ve dilimize girdiği göz önüne alınarak önerdiğimiz yöntemin de canlı ve yeni terimlerle kendini yeniler olmasına dikkat edilmiştir.

1.Terim Sözlüğü Hazırlama

Türk Dil Kurumu Bugüne kadar çeşitli dallarda terim sözlükleri hazırlamıştır. Çağımız internet ortamının sağladığı bilgi akışından yararlanarak günümüzde terim sözlüklerinin ilgili bütün bilim adamlarımızın katkılarıyla hazırlanması mümkündür. Böyle bir yaklaşım hem terimlerin daha kolay kabul edilmesini sağlayacak hem de terim önerilerini artırmış olacaktır.

Mevcut ve hazırlanacak olan sözlükler, kendi aralarında bilgi akışına ve önerilen terimlerin ilgili bütün kişilerce görülmesine imkân verecek bir program içinde yer alacaktır.

Belirli süreler içinde (örnek olarak 3 veya 5 yıl) söz konusu sözlüğe hazırlayıcıları olan kişi ve gruplarca son hali verilecek ve sözlük o günkü şekliyle Türk Dil Kurumunca bastırılacaktır.

Bu tür bir sözlük Türk Dil Kurumunun internet sayfasında yer alacağından ve ilgili bilim adamlarının önerilerine devamlı açık olacağından gerek yeni terimler girişi ve gerekse eski terimler hakkında yeni öneriler ile sözlük devamlı gelişecek ve yenilenecektir. Ayrıca hazırlanacak program çeşitli anlamlardaki sözlükler arasında girişime de imkân vereceğinden bir sözlükte geçen bir terim hakkında öne sürülen bir öneri aynı terimi içeren diğer sözlüklerde de yer alacaktır.

2.Terim Birliğinin Sağlanması

Yukarıda kaynak yetersizliğinin yabancı dil kullanımını zorladığını ifade etmiştik. Aşağıdaki önerimiz hem bu sorunu çözecek hem de terim birliğine yardımcı olacaktır.

Türkçeye çevrilen ve telif olarak Türkçe yazılan kitaplarda, yukarıda ana hatlarıyla anlatılan ulusal çapta katılımı hazırlanmış sözlükteki terimlerin kullanılması hâlinde çevirmen veya yazara telif ücreti dışında teşvikler sağlanmalıdır. Bu teşvik, kaynak yaratmada

yeterli olmayan telif ücretine bir ek olacağı gibi yazar veya çevirmenleri aynı terimleri kullanmaya özendirecektir. Ayrıca internette canlı olarak yer alan sözlüklere terim katkıları yapanlar da özendirilmelidir.

Yukarıdaki görüşümüzle ilişkili olarak bir diğer önerimiz Türkçe kaynak sayısını artırabilmek için üniversitelerdeki akademik kariyer yükseltmelerinde ders kitabı yazımının ve çeviriminin zorunlu hâle getirilmesidir.

Bilimsel terimlerin doğduğu anda Türkçe karşılıklarının bulunması veya dile nasıl gireceğinin belirlenmesi önem taşır. Türkçenin zenginleşmesi bütün bu çalışmalarda esas olmalıdır. Dili fakirleştirmeden anlam kargaşası yaratmadan bulabildiğimiz Türkçe karşılıkları kullanmalı, bulamadıklarımıza veya dile yerleşmiş kelimelere kapımızı kapatmamalıyız.

TÜRKÇE EĞİTİMİ-ÖĞRETİMİ ALT KOMİSYONU RAPORU

KONU

DPT'nin daha önce Ankara'da yapılan Genel toplantısında oluşturulan **Türkçe Eğitimi-Öğretimi Alt Komisyonu** adına üst kurula sunulmak üzere bir ön rapor hazırlanması kararlaştırılmıştı. Anılan toplantıda raportörlüğe seçilen Prof. Dr. Metin Karadağ toplantıya Dokuz Eylül Üniversitesi adına katılanların görüşlerini alarak aşağıdaki ön raporu hazırlamıştır:

I. GENEL DURUM

1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen yeni Türk abecesi ile eğitime ilişkin bazı Millî Eğitim Bakanlığı tebliğleri yayımlanmıştır. Geçmiş oluşumlar bir kenara bırakılırsa, 1980 sonrası Türkçe eğitimde bazı yanlış politikaların ortaya çıktığı görülür. 1981 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Programında, dil devrimine karşıt görüşler ileri sürülerek, 1923 devrimine aykırı bir uygulamaya geçilmiştir.

Öte yandan öğretmenlik coşkusunun çeşitli nedenlerle giderek azalması, öğretmenin sosyal, ekonomik konumunun saygınlığını yitirmesi, dil eğitimimizdeki önemli olumsuzlukların da kaynağı olmuştur. Bugünkü noktada Türkçe eğitiminin ciddi sorunları olduğu herkesçe kabul edilmektedir.

II. SORUNLAR

Bilindiği üzere Türkçe eğitiminin amacı, Millî Eğitimimizin genel amaç ve temel ilkelerine bağlı olarak öğrencilerde anlama gücünün geliştirilmesi, anlatım beceri ve alışkanlığının kazandırılması, dinleme ve okuma alışkanlık ve zevkinin verilmesi, temel dil bilgisi kurallarının kavratılması, dil sevgi ve bilincinin uyandırılması yönlerinden yetiştirilerek onlara yardımcı olunması ve yol gösterilmesidir. Temelde ise, ilkokul öğrencilerinin Türkçe

dersleri sonucunda anadilimizi kendi ölçülerinde anlar, konuşur ve yazar duruma gelmeleri ana hedeftir.

Ancak, ilköğretim ve lise düzeylerindeki eğitim sürecinde bu hedeflere varılması mümkün olmamaktadır. 1980 yılından sonra tüm üniversitelerde okutulan Türkçe dersi de yasak savar bir anlayışla sürdürülmektedir. Yaklaşık 15 yıl öğretilen Türkçe, derslerin işlevsel olmaması nedeniyle, öğrencileri gerekli bilgi ve deneyime ulaştıramamaktadır.

Ders araç gereçlerinin, kitaplarının seçiminde bilimsellikten çok, başka öğelerin işlevsel olması, temel yanlışların başında gelmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının Müfredat programları, dilimize ve edebiyatımıza getirilen yasaklarla doludur. Türkçe kitapları çekici olmayan, dil ve sanat düzeyleri tartışılır, mekanik örneklerle doludur. Bu kaynakların eski matematik kitaplarında olduğu gibi gerçek yaşamla, bireyin düşünme ve sorgulama yeteneklerini geliştirici olmayla hiçbir bağı bulunmamaktadır. Öte yandan bireyin düş ve imge evrenine bir katkı da söz konusu değildir. Dil bilgisi kitaplarının terim, uygulama farklılıkları nedeniyle en yetenekli öğretmenler tarafından bile iyi bir Türkçe eğitimi verilememektedir. Diğer alanların ders kitaplarına yansıyan bilişsel, iletişimsel ve işlevsel anlayışın Türkçe kitaplarına aktarılamadığı bir gerçektir. Kural ezberlemek yerine dilin kendisini öğretmenin zamanı gelmiştir.

Türkiye’de doğrudan Türkçe öğretmeni yetiştiren bir yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakültelerinin genellikle, salt öğretmen gereksinimini karşılayan programlar uyguladıkları bilinmektedir. Bu konuyla ilgili bir araştırmada, temel sıkıntı şöyle dile getirilmektedir: “... Anadili öğretmeni yetiştiren bölümlerde bu dersin sanatsal yönünü algılayan ve bu doğrultuda öğretmen yetiştiren bir yaklaşım yoktur. Dahası bu bölümlerden çıkan öğretmenlerin eksiklikleri de öğrencilerinkinden farklı değildir... Öğretmenlerin yeni yöntemleri tanımayışı, anadili dersini de bir bilgi dersi durumuna düşürmüştür.”

Öğretmen yetiştirme, ders kitapları, yöntemler, kullanılmayan araç-gereçler, kitap okuma alışkanlığının olmayışı, Türkçe ile diğer

dersler arasındaki iletişimsizlik sorunlarına ek olarak öğrencilerin yetiştikleri çevre, ruhsal ögeler, bölgesel farklılıklardan kaynaklanan genel kültür yapısı ve eğitim politikaları, Türkçe eğitiminde başarıya ulaşmayı engelleyen diğer önemli nedenlerdir.

III. ÖNERİLER

1. İlköğretimden yükseköğretime kadar tüm programlardaki Türkçe dersinin, bilimsel ve çağdaş bir anlayışla yeniden ele alınarak belirli bir yeterliliğe kavuşturulması; yeni gelişmelerin zorunlu kıldığı değişikliklerin dışında özellikle politik müdahaleleri önleyecek işlerliğin sağlanması,
2. Her eğitim kademesi için Türkçe öğretmeni yetiştirecek özel ihtisas programlarının açılması,
3. Ders kitaplarının hazırlanmasında ortak ilkelerin belirlenmesi ve kitap yazımının belli ilkelere bağlanması,
4. Türkçe bölümlerini ilk sırada seçen parlak öğrenciler için teşvik edici uygulamaların yoğunlaştırılması,
5. Türkçe öğretmenlerinin çağdaş gelişmeleri izleyebilmeleri, kendilerini geliştirebilmeleri için zorunlu olan süreli yayınlara ulaşmalarını sağlayacak ekonomik olanakların sağlanması,
6. Öğretmen atamalarında branşın esas alınması,
7. Lisans üstü düzeyde bir Türkçe Eğitimi Akademisinin kurulması,
8. Her tatil döneminde bölgesel ve merkezî hizmet içi toplantı ve kurslarla öğretmenlerin güncel eğitimlerinin sürdürülmesi,
9. Değişik yaş gruplarının, eğitimin değişik aşamalarında öğrenim gören öğrencilerin dilsel evrelerini ve gereksinimlerini saptamaya yönelik araştırmalar yapılması,
10. Türk dilinin gerek yurt içi gerekse yurt dışı öğretiminde görev alan ve karar makamlarında bulunan kişilerin dil öğretim yöntem ve anlayışlarının geliştirilmesi; verimli ve anlamlı bir biçime dönüştürülmesi,
11. Kitle iletişim araçlarında yaygın Türkçe eğitimi konusunda düzenli programlar oluşturulması,

12. İklim ve diğer coğrafi koşullar nedeniyle hizmet içi eğitim çalışmalarına katılamayan öğretmenler için, sürekli yayıma dayalı eğitim çalışmaları yapılması,
13. Ülkemizde yabancı dille eğitime en kısa zamanda son verilmelidir. Türkçenin bilim dili olarak gelişmesini önleyecek bu durumun kültürel ve sosyal yapıda yaratacağı yoksulluğun yansız bir biçimde saptanması,
14. Dış ülkelere gönderilecek Türkçe okutmanları seçiminin bilimsel ölçütlere bağlanması.

BİLSİSAYARLA TÜRKÇENİN İŞLENMESİ

ALT KOMİSYONU RAPORU

I. GİRİŞ

Bilgisayarla doğal dil işleme önümüzdeki yıllarda insanların bilgisayarlar ile etkileşimlerinde temel bir takım değişiklikler getirmeye aday teknolojilerden biridir. Bilgisayarlar ile doğal dil işleme çok değişik alanlarda uygulama bulmaktadır. Örneğin çoğumuzun kullandığı sözcük işlemci gibi programlarda rastlanan hatalı yazılmış sözcüklerin bulunması ve düzeltilmesi işlevi bu tip uygulamaların en basitlerinden bir tanesidir. Burada, bilgisayar çeşitli nedenlerle (hızlı yazma sırasında hata, doğru yazımı bilmeme vb.) oluşan yazım hatalarını tespit etmekte ve eğer istenirse kullanıcıya düzeltmede kullanılmak için doğru sözcükler önermektedir. Daha karmaşık bir uygulama olarak bir veri tabanına, örneğin Türkçe ile sorgu yönelmeyi ve sistemin bunu çözümlyerek sonuçları kullanıcıya vermesini gösterebiliriz. Bilgisayar yardımı ile dilden dile (yarı) otomatik bir şekilde metin çevirisi yapmak, bilgisayar yardımı ile dil öğretmek, bilgisayarların yardımı ile tek veya çok dilli sözcüklere erişmek, doğal dilde cümle ve metin üretmek gibi uygulamaları doğal dil işleminin en önemli örnekleri olarak görebiliriz. Çok daha geniş bir bakış açısı ile de konuşma tanıma ve konuşma üretmeyi de kullandıkları temel teknolojiler oldukça farklı olsa da bu alan içinde görmek gerekir. Örneğin teknolojinin bugün geldiği noktada, ABD, Almanya ve Japonya'daki araştırmacılar telefon ile konuşan iki kişinin konuşmalarının anında tanınıp karşısındaki kişinin diline çevrilip, onun anlayabileceği konuşmayı üreten sistemlerin prototiplerini gösterebilmişlerdir. Ancak bu gibi sistemlerin günlük hayatta etkin olarak kullanımları için aradan daha fazla bir sürenin geçmesi gerekecektir.

II. BİLGİSAYARLA DİL İŞLEME

Bilgisayarla dil işleme, ana işlevi doğal bir dili çözümleme, anlama, yorumlama ve üretme olan bilgisayar sistemlerinin tasarımını ve gerçekleştirilmesini konu alan bir bilim ve mühendislik alanıdır.

Doğal dil işleme, yapay zekâ (bilgi gösterimi, plânlama, akıl yürütme vb.), biçimsel diller kuramı (dil çözümlene), kuramsal dilbilim ve bilgisayar destekli dilbilim, bilişsel psikoloji gibi çok değişik alanlarda geliştirilmiş kuram, yöntem ve teknolojileri bir araya getirir. 1950 ve 1960'larda yapay zekânın küçük bir alt alanı olarak görülen bu konu araştırmacıların ve gerçekleştirilen uygulamaların elde ettiği başarılar sonunda artık bilgisayar bilimlerinin temel bir disiplini olarak kabul edilmektedir. Doğal dil işleme alanındaki araştırmalarda temel amaçlar genellikle şunlar olmuştur:

1. Doğal dillerin işlev ve yapısını daha iyi anlamak,
2. Bilgisayarlar ile insanlar arasındaki arabirim olarak doğal dil kullanmak ve bu şekilde bilgisayar ile insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırmak,
3. Bilgisayar ile dil çevirisi yapmak.

Japonya, ABD, İngiltere, Almanya, Hollanda, Fransa gibi ülkelerde bu teknolojiyi kullanan çeşitli yazılımlar ve bilgisayar sistemleri kullanıcıların hizmetine sunulmuştur. Bilim ve iş alanında her yerde geçerli bir dil olması açısından İngilizce bu gibi ürünlerin en fazla uygulandığı dil olmuştur. Ancak bu teknolojilerin meyvelerini, Türkçeye ve Türk toplumuna kazandırmak ve bunun sonunda ulusal ekonomiye, bilimsel ve sosyal gelişmeye katkıda bulunmak için daha çok çalışma yapılması gerekmektedir.

III. TÜRKÇE DİL VE KONUŞMA İŞLEME

Ülkemiz şu anki konumunda bilgisayarla dil işleme teknolojisinin ne kadar önemli olduğunu gösteren beş önemli nokta vardır:

1. Ülkemiz yakın bir gelecekte AB'ye üye olacaktır. AB kendi işleyişi içinde oluşan dokümanları tüm üye ülkelerin dillerinde hazırlamakta ve yayımlamaktadır. Ayrıca politika olarak AB bu çok dilli yapıyı desteklemekte ve vatandaşlarının bilgiye erişimini istediği dille yapabilmeye olanak sağlayacak teknoloji ve sistemlerin geliştirilmesine araştırma geliştirme programları ile destek

- vermektedir. Aynı teknolojilerin ve sistemlerin de Türkçe için geliştirilmesi kaçınılmaz bir gerçektir.
2. İnternet yakın gelecekte Türk ekonomisinin işleminde çok daha büyük bir yer tutacaktır. Buradaki Türkçe içeriğe erişme ve Türkçe içerik üretmede bilgisayar dil işleme teknolojisi öne çıkacaktır.
 3. İletişim alt yapısının (ve özellikle cep telefonu kullanımının) gelişmesi ile özellikle, banka vb. gibi kurumlara bireylerin etkileşimi yavaş yavaş internet ve telefona kayacağı için bu gibi kuruluşlar artan talebi karşılamak için belirli işlemlerini müşteri ile konuşarak gerçekleştiren sistemler kullanmaya başlayacaktır.
 4. Ayrıca, bilgisayar ve bilgisayar içeren akıllı makinalara konuşarak doğrudan doğruya kumanda etmek de yakın gelecekte yaygın uygulaması olacak teknolojilerdir.
 5. Ayrıca dilleri Türkçeye çok yakın olan Türk Cumhuriyetlerine de ileride teknoloji transferi yapılabilmesi olanaklı olacaktır. Bu şekilde bu teknolojiler için yaklaşık 150-200 milyonluk bir pazar olacaktır.

IV. ÜLKEMİZDE DURUM

Türkçenin bilgisayar ortamında işlenmesi konusunda yapılmış olan çalışmalar son zamanlara kadar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu konuda en kapsamlı çalışmalar 1993 senesinde Bilkent Üniversitesinde NATO Science for Stability programı tarafından 600.000 dolarlık bir fonla desteklenen TU-LANGUAGE projesi kapsamında yapılmıştır. Bu projede ve bunun akabinde desteklenen projelerle Türkçe dil ve konuşma işleme konusunda bir dizi temel teknoloji geliştirilmiş ve belli sistemlerin prototiplerinin gösterimi yapılmıştır. Benzer çalışmalar hâlen Bilkent üniversitesine ek olarak ODTÜ’de de yapılmaktadır.

V. ÖNERİLER

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plânı Türkçe dil ve konuşma işleme teknolojilerinin geliştirilmesi konusunda gerekli özendirici ve destekleyici tedbirleri almalıdır. Bunları şöyle özetleyebiliriz:

1. TÜBİTAK vasıtası ile araştırmacı üniversitelerimize büyük boyutlu rekabete dayalı teknoloji ve sistem geliştirme projeleri olanağı verilmelidir. Özellikle konuşma işleme konusunda çok somut projeler desteklenmelidir.
2. Devlet kurumlarında kullanılacak sözcük işlemci vb. programlarda Türkçe yazıların yazım ve gramer denetimi için standartlar geliştirilmeli, bilgisayar ve yazılım alımlarında bu standartlarda ısrar edilerek bu gibi teknolojilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi özendirilmelidir.
3. Devletin yayın, hizmet ve istihbarat kurumlarının bu teknolojilerden faydalanması için plânlar ve mekanizmalar geliştirilmelidir.

TÜRKÇENİN KULLANIMI ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ:

Türkçenin kullanımı ilkokuldan üniversiteye kadar tüm eğitim kurumlarında ve toplumun her kesiminde özen gösterilmesi gereken bir konudur. Ölçünlü (standart) Türkçenin geliştirilmesi ve korunması amacıyla bazı önlemlerin alınmasının ulusal bütünlüğümüz için büyük önemi bulunmaktadır. Toplumun her kesiminde Türkçenin ölçünlü (standart) türünün özenle kullanılması, ölçünlü dilde dinlediğini anlama, yazma, konuşma gibi temel dil becerilerinin geliştirilmesi bireysel ve toplumsal gelişme açısından da gereklidir. Toplumda bireylerin anadillerinin değişik ağızlarını kullanması doğaldır; ancak örgün eğitim sürecinde öğrencilere ölçünlü Türkçenin kuralları ve temel dil becerileri kazandırılmalıdır.

2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR:

Günümüzde ülkemizde dil kullanımı sürekli gündemde olan bir konu hâline gelmiştir. Bu alanda dil konusunda çalışma yapan bilim insanlarının yanısıra ve belki onlardan daha da yaygın olarak, değişik bilim dallarında uzmanlar ve dille ilgilenenler Türkçenin bugünkü kullanımıyla ilgili sorunları kendi açılarından değerlendirmektedirler. Bu tartışmaların odağında Türkçenin özensiz ve yanlış kullanıldığı, yabancı dillerin Türkçe üzerindeki olumsuz etkileri, yabancı sözcüklerin görsel ve yazılı basında, iş alanında, akademik çevrelerde yoğun kullanımının sonuçları ve yabancı dilin eğitim dili olarak kullanımının olumsuzlukları gibi görüşler yer almaktadır. Ancak bu görüşlerin çoğu, dile bilimsel bir bakış açısından yoksun, bilinçli bir anadil öğretimi ve kullanımı doğrultusunda sonuç vermeyecek kısır tartışmalardan öte gitmemektedir. Örgün eğitim kurumlarında anadili öğretimi çağdaş bir yaklaşımla yürütülmemektedir. Türkçenin eğitimi kuralcı bir

yaklaşım ile ele alınmakta, yaşayan dilin katmanları göz ardı edilerek dil kullanımına doğru yanlış, iyi kötü, güzel çirkin gibi bilimsel bakış açısından yoksun değer yargıları ile yaklaşmaktadır. Kuralcı bir dilbilgisi yaklaşımıyla Türkçenin kullanımının öğretilmesi amacına ulaşamamaktadır.

Türk dili öğretmenlerinin yetiştirilmesinde de aynı yöntem izlenmekte, ölçünlü Türkçeyi kendileri kullanamayan öğretmenler öğrenciler için örnek oluşturamamaktadırlar. Türk dili öğretmenlerinin ölçünlü Türkçeyi kullanımları konusunda sorunları olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, tüm branşlardaki ders kitaplarının dilinin özenli olmadığı, sık sık yerel dil özelliklerinin, ölçünlü dilde yazılması gereken kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Türk dili derslerinde dilbilgisi öğretimi kuralcı yaklaşımının yanı sıra edebî metinlerin incelenmesi yoluyla yapılmakta, dil kullanımı ve edebiyat öğretimi birbirine karıştırılmaktadır.

Ülkemizde Türkçenin kullanımını doğrudan etkileyen önemli olumsuz bir etken de yabancı dil ile eğitim konusudur. Günümüzde okul öncesi eğitimden yüksek öğretime kadar her düzeydeki eğitim kurumunda yabancı dil ile eğitim yapılmakta, bu durum Türkçenin kullanımında olumsuz etkilere yol açmaktadır. Dünyadaki pek çok ülkede yabancı dil eğitimi desteklenmekle birlikte her düzeydeki eğitim kurumunda eğitim dili olarak anadilinin kullanılmasına büyük özen gösterilmektedir. Günümüzde birkaç geri kalmış ülkenin dışında temel eğitim bir yabancı dilde yapılmamaktadır. Sömürge statüsünden çok yeni çıkmış, gelişmekte olan ülkelerde dahi toplumda işlevi olmayan bir dil, çocuğun anadilinde kavram gelişimini tamamladığı 11 yaş öncesinde öğretilmemektedir. Tüm Avrupa ülkeleri Avrupa Konseyinin 1970’li yılların başında aldığı bu karara uymaktadırlar.

Ülkemizde Atatürk’ün Türk Dil Kurumunu kurması ve yönlendirmesiyle başlayan dil plânlaması çalışmaları 1950’lerden sonra büyük ölçüde değişik alanlarda terim türetimiyle sınırlanmıştır. Cumhuriyet sonrası başlatılan dilde özleştirme etkinliği dünyada benzeri çok az olan başarılı bir dil plânlaması örneğidir. Eğitimli kesimin kullandığı Arapça ve Farsça sözcük ve yapıların çoğunlukta olduğu Osmanlıcanın yerini kısa zamanda İstanbul ağzını temel alan ölçünlü Türkçe almış, toplumdaki değişik kesimler arasındaki dil

ayrılığı (Osmanlıca-Anadolu Türkçesi) ortadan kalkmıştır. Ancak, dil plânlaması çalışmaları özellikle son 20 yılda eski hızını kaybetmiştir. Sürekli değişen bir olgu olarak ölçünlü dilin korunması için dilbilgisi kitaplarının, sözlüklerin, yazım kılavuzlarının bilimsel ölçütlere uygun olarak donanımlı ekiplerce hazırlanması gerekmektedir. Günümüzde kullanılan Türkçe dilbilgisi kitaplarının büyük bir çoğunluğu geleneksel bakış açısıyla yazılmış, sözlükler, yazım kılavuzları yaşayan dili incelemeyen üretilmişlerdir. Günümüzde dil plânlaması etkinlikleri pek çok ülkede sistemli olarak yürütülmekte, ölçünlü dilin korunması ve geliştirilmesi yasalarla güvence altına alınmaktadır. Ülkemizde ise Atatürk sonrasında devletin bir dil politikası olmadığından bu durum siyasal gruplarca kullanılmıştır, kullanılmaya da devam edilmektedir.

Her alanda Türkçe terim türetme ve Türkçe ders kitabı yazma konusunda tutarsızlıklar bulunmaktadır. Ders kitapları konunun uzmanı olan ekiplerce üretilmemekte, dil ve içerik açılarından yetersiz kaynaklar öğrencilerin kullanımına sunulmaktadır.

Tüm bu sorunların doğal bir sonucu olarak özellikle resmî durumlarda ve kitle iletişim araçlarında ölçünlü dil özensiz biçimde kullanılmakta, bu durum da kamuoyunda, bilimsel çevrelerde Türkçenin geleceği konusunda ciddi kuşkulara yol açmaktadır. Bu kuşkuğun önemli bir bölümü ise kamuoyunda dil konusunda gelişen yanlış yargılara dayanmaktadır. Herşeyden önce Batı dillerinin, özellikle de İngilizcenin Türkçeden daha gelişmiş bir dil olduğu, Türkçenin bilim dili olarak yetkin olmadığı, yabancı dilde yapılan eğitimin söz konusu yabancı dilin iyi öğrenilmesini sağlayacağı gibi yaygın önyargılar, Türkçeye karşı olumsuz bir tutumun oluşmasına ve yayılmasına neden olmaktadır. İthal giysi ve eşyaları kullanmak statü göstergesi olduğu gibi konuşurken Türkçe karşılıkları olsa da yabancı sözcükleri kullanmak, işyerlerine yabancı adlar vermek, ölçünlü olmayan dilsel öğeleri ölçünlü dilin kullanılması gereken ortamlarda kullanmak da zaman zaman statü göstergesi olmaktadır. Bu tür dil kullanımı ise dilin doğası konusunda bilinçli olmayanlarca “dil kirlenmesi”, “dil bozulması”, “dil yozlaşması” gibi ifadelerle adlandırılmaktadır. Dilin değişik ağız ve lehçelerin bir toplamı olduğu görüşü yaygın olmadığından ölçünlü olmayan dil türleri de “yanlış”, “ilkel” olarak nitelendirilmektedir.

3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR VE BU AMAÇLARA ULAŞMAK İÇİN YAPILMASI GEREKENLER:

- A. Anadili eğitimi çağdaş bir yaklaşımla yürütülmelidir. İyi bir anadili eğitiminin bireyin gelişmesindeki ve yaşam başarısındaki önemi benimsenmelidir. Bu çerçevede:
- Her düzeydeki eğitim kurumunda anadili eğitiminde kuralcı yaklaşımdan vazgeçilmeli; betimsel yöntem benimsenmelidir; bir başka deyişle, yaşayan dilin bilimsel bir temelde betimlenmesi çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
 - Bireyin dinlediğini ve okuduğunu anlaması, yazılı ve sözlü olarak kendini etkin biçimde ifade etmesi olarak tanımlanan temel dil becerilerinin öğretilmesine öncelik verilmelidir. Ayrıca ölçünlü Türkçenin kurallarının yanı sıra sözcük türetme ve fonetik özelliklerinin de öğretilmesine ağırlık verilmelidir.
 - Nitelikli Türk dili öğretmeni yetiştirilmesi ve tüm branş öğretmenlerinin ölçünlü Türkçeyi özenle kullanmaları konularına önem verilmelidir.
 - Dil kullanımı ve edebiyat arasındaki ayırım vurgulanmalı, dil kullanımının bir söz sanatı olmadığı görüşü benimsenmelidir.
 - Ders kitaplarının dilinin özenli olmasına dikkat edilmelidir.
- B. Yabancı dilin amaç değil, bir araç olduğu görüşü benimsenerek her düzeydeki eğitim kurumunda yabancı dilin eğitim dili olarak kullanılmasına en yakın zamanda son verilmelidir. Verimli bir yabancı dil eğitimi için iyi bir anadili eğitiminin gerekli olduğu ilkesi benimsenmelidir.

Yabancı dil eğitimine çok erken yaşta başlanmamalı, çocuğun temel kavramları anadilinde öğrenmesi sağlanarak yabancı dil eğitimine başlanmalıdır.

- C. Dil plânlaması çalışmalarına bilimsel bir temelde ağırlık verilmelidir. Dilin devamlı bir değişme içinde olduğu gerçeği vurgulanarak bu değişme sürecinde dil plânlaması yoluyla dilin ortak bir iletişim aracı olarak sürmesini sağlamanın önemi kavranarak ölçünleştirme çalışmalarının sürekliliği sağlanmalıdır.

Bu amaçla;

- a. Türkçe dilbilgisi kitapları kuralcı değil betimsel bir yaklaşımla yazılmalıdır.
 - b. Çağdaş sözlükbilimsel verilerin ışığında Türkçenin sözvarlığı saptanmalı ve Türkçe sözcükler bu doğrultuda hazırlanmalıdır.
 - c. Her alanda Türkçe terim türetme ve Türkçe ders kitabı yazma çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
 - d. Yazım kuralları karmaşasına son verilmelidir. Ülkemizde 1980'lere kadar yerleşmiş bir yazım politikası varken değişik kurumların değişik politikaları sonucu yazım konusunda bir tutarsızlık doğmuştur. Yazım konusunda birlik oluşmalıdır.
 - e. Kitle iletişim araçlarında ve tüm dil kullanımlarında dile özen gösterilmesi yolunda çalışmalar başlatılmalıdır. Kitle iletişimde çalışanlar için ölçünlü Türkçeyi iyi bilme koşulunu sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Bu konuda RTÜK yasasında kimi maddelerin uygulanması sağlanmalıdır.
- D. Dil konusunda kamuoyundaki yaygın yanlış görüşler giderilerek kamuoyunun dil konusunda bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

Bu çerçevede;

- a. Yabancı dilin amaç değil, bilgi ve bilim için gelişmeleri izlemek, dünyadaki olayları öğrenmek için bir araç olduğu görüşünün benimsenmesi sağlanmalıdır.
- b. Anadile karşı olumlu bir tutum geliştirilmeli, anadil konusunda duyarlılık sağlanmalı, anadil bilinci

geliştirilmelidir. Ülkemizin gelişmesi, dünyada sağlam bir konum kazanmamız için anadilimize önem vermemiz gerektiği, başka deyişle ölçünlü dilin bir ulus için ne kadar önemli olduğu vurgulanmalıdır.

- c. Türkçenin korunması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması sağlanmalıdır. Bu konuda kısa vadede yabancı dil ile eğitimden vazgeçilmeli, Türkçe sözcük ve terim üretilmesi çalışmalarına hız verilmeli, işyerlerine yabancı adların verilmesi engellenmelidir.
- d. Konuşma ve yazma dili ayrımı vurgulanmalı, dil kirlenmesi, dil bozulması gibi bilimsel olmayan ve dilin doğası konusundaki yanlış görüşlerin değişmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- e. Konuşma dilindeki çeşitliliğe yanlışlık olarak bakılmamalı, bu çeşitliliğe hoşgörüyle yaklaşılırken ölçünlü dilin bir ulus için önemi vurgulanmalıdır.

ŒAHSÎ RAPORLAR

**“Türkçenin Kullanımı” alt kurulu üyesi
Yrd. Doç. Dr. Bedri Karayağmurlar’ın şahsî raporu**

TÜRKÇENİN KULLANIMI

Konuşma ve yazı dili, dillerin temel kullanım biçimleridir. Bizi ilgilendiren de Türkçemizin bu iki kullanım biçiminin günümüzde nelerden etkilendiği ve nasıl kullanıldığı.

Bir dil, o dili konuşan insanların duyuş, düşünüş biçimini en iyi yansıtan araçtır. Herhangi bir dili sonradan öğrenenlerin ne denli başarılı olurlarsa olsunlar, o dilin asıl sahiplerinin dile kattığı sıcaklığı duyuramadıkları ileri sürülebilir. Eğer bunun tersi olsaydı, özellikle batı dillerinin dünyasının değişik dillerini konuşan insanlarca oldukça iyi öğrenildiği gerçeğinden yola çıkarak, bu insanların oluşturduğu, örneğin yabancılar İngilizce Edebiyatı gibi bir kavramın oluşması gerekirdi kanısındayız. Ama asıl ilginç bu kişilerin kendi dillerinde de o çarpıcı etkiyi yakalayamadıklarıdır. Bütün ustalığa karşın bir şeyler eksik kalmaktadır.

Özellikle son yıllarda, anlaşılmaz bir yaklaşımla dilimizin kullanımına ilişkin olumsuzluklara katkı sağlayacak biçimde, yabancı dille eğitim, dahası bazı üniversitelerde bilim dili olarak Türkçenin dışlanması, ülkemizdeki yöneticilerce desteklenmektedir.

Kentleşmenin hızlanmasıyla konuşma dilimizde görülen, dar bir sözcük dağarcığı içinde, anlamsız anlam kaydırmaları, batı dillerine benzeyen bir takım nidaların uydurularak sözcük yoksulluğunun giderilmeye çalışıldığı; vurguların zaman zaman Güneydoğu, zaman zaman da batı dillerine benzer biçimde yapıldığı görülmektedir.

Yazılı dilde de benzer bir karmaşa yaşanmaktadır. Özellikle dilin politikleştirilmeye çalışılması nedeniyle, ülke, insanlık ve ulus adına geliştirilen hiçbir düşünce olmadan, insanlar dili kullanım biçimlerine göre değişik siyasî eğilimler içinde olduklarını göstermeye çalışmaktadır. Bir düşünceyi kavramadan, düşünce üretmeden, politik

tavır içinde gözükmeyen toplumsal nedenleri olmakla birlikte, nedenlerden biri de kuşkusuz düşünme tembelliğidir.

KONUŞMA DİLİ

Anadolu Üniversitesi öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada öğrencilerin yaklaşık 350 sözlükle konuştukları saptanmıştır. Görüntülü, sesli ve yazılı iletişim araçlarında kullanılan Türkçenin de yürekler acısı olduğunu sürekli gözlüyoruz. Yarı Osmanlıca yarı İngilizce konuşma neredeyse moda oldu. Sokaktaki insanın, bölgesi, kültürü, bilgisi içinde dilimizi kullanmasına kimsenin bir diyeceği yok ancak, topluma örnek olmak durumunda olan bütün yayın kuruluşlarındaki konuşmacıların dilimizi olabildiğince özenli kullanması gerektiği kanısındayız. Özel radyo ve televizyonların hızla yaygınlaşması nedeniyle, TRT'nin spiker yetiştirme için gösterdiği özen anlamını yitirdi. Nasıl seçtikleri belirsiz, dili doğru dürüst kullanamayan bir çok spiker ortalığı doldurdu. Onları izleyenlerin de bu bozuk Türkçeyi özenle kullanmaya çalışmaları nedeniyle kötü konuşma yaygınlaştı. En önemlilerinden biri öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde bölüm ayrımı yapılmadan üzerinde durulması gereken doğru konuşma eğitiminin üzerinde durulmaması yüzünden, özellikle küçük yaşlardaki çocuklara kötü bir eğitim verilmesi sıradan hale geldi.

Politikacıların dile önem vermemesi, dahası dille ilgili politikalarının olmaması yüzünden her gün kitle iletişim araçlarında izlediğimiz konuşmaları, sözcüklerin ve vurguların yanlış kullanımı nedeniyle olumsuz örnekler oluşturmayı sürdürüyorlar.

YAZI DİLİ

Dilbilimcilerin belirli programlar çerçevesinde Türkçeye ilişkin tartışmalarının yetersizliği, devletin dil politikasının olmaması, yazı dilinde farklı yazım biçimlerinin yaygınlaşmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Türk Dil Kurumunun yapısal değişiklikten sonra işlevini ve aydınların gözündeki güvenini yitirmesi sonucunda son yirmi yılda önemli sorunların yaşandığı, dille ilgili çalışmaların (tarama-derlenme-türetme) önemli ölçüde aksamış olduğu gözlenmektedir. Bilimsel çalışmalar yerine politik tercihlerin öne

geçmiş olması Türkçemizin işlenmesini ve varsıllaşmasını engellediği açıkça ortadadır.

Değişik bilim dallarında terim çalışmalarının yetirince yapılmaması, bu dallarda halkın kolayca anlayacağı bir dilin kullanılmaması, en önemlisi, hukuk dilinin, yasa dilinin Türkçeleşmemesi üzüntü vericidir. Türkçe’de karşılığı olan her kavram, her terim, her sözcük mutlaka Türkçe kullanılmalıdır.

Özel üniversitelerin çoğalması ile bilim dilinin İngilizce olarak belirlenmesi, bir çok üniversite ve enstitüde araştırmaların İngilizce yazılması yazılı dilin alanını neredeyse yalnızca edebiyatla sınırlı duruma getirmiştir.

Devlet dilinin de anlaşılmasız biçimde Arapça-Farsça ağırlıklı kullanılması düşündürücüdür. Örneğin, resmî yazışmalarda “bilgilerinize sunarım” yerine, ısrarla “arz ederim” denmesinin Türkçe açısından mantığı yoktur. Bu tutum nedeniyle konuşma dili, yazı dili, devlet dili, bilim dili gittikçe farklılaşmaktadır.

YANLIŞ KULLANIMIN YAYGINLAŞMA NEDENLERİ

Ülkemizde yazı ve konuşma dilinin durumuna ilişkin genel saptamalardan sonra, ortaya çıkan sorunların nedenlerinden bazılarını sıralayabiliriz:

1. Sanayileşmeye bağlı olarak başlayan köyden kente göçün, tarımın gözden çıkarılmasıyla yoğunlaşması.
2. Üniversiteler de içinde olmak üzere, eğitim programlarının sürekli değiştirilmesi. Örgün ve yaygın eğitimin Türkiye’nin istemlerine uygun biçimde plânlanmaması . Öğretmenlik mesleğinin özendirilmemesi ve öğretmenlerin özlük halklarının iyileştirilmemesi yüzünden eğitim kalitesinin sürekli düşmesi.
3. Kişi başına düşen yayın sayısında yeterli artışın sağlanmaması. Okuma alışkanlığını edinmemiş toplumun hiç hazırlıksız kitle iletişim araçlarının etkisine girmesi. Bu kurumlarda çalışan, yazı ve konuşma dilini kötü kullananların oluşturduğu olumsuz etki.
4. Üniversitelerin asıl işlevlerini yerine getirmek yerine prestij kurumlarına dönüşmesi. Üniversitelerde yabancı dille eğitimin

- özendirilmesi. Neredeyse bütün kadro ilerlemelerinin, unvan almaların yabancı dilden geçme koşuluna bağlanması.
5. Birçok alanda izlenen politikasızlığın, dil alanında da görülmesi. Buna karşın, dilin politikleştirilmesi.
 6. Resmî kurumlarda ve işlerde anlaşılmaz bir Türkçe'nin ısrarla kullanılması. Her gün binlerce vatandaşın değişik nedenlerle gittikleri Noterlerde yapılan işlemlerde kullanılan dil, bunun örneklerinden yalnızca biridir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Dil politikalarının diğer devlet politikalarından bağımsızlığı düşünülmesi gerektiğinden, Eğitimden tarım politikalarına dek yeni bir yapılanma zorunlu gözükmektedir.
2. Demokratikleşmeyi hızlandıracak yasal düzenlemeler hızla yapılmalı. Konuşan ve yazan bir Türkiye'nin önü açılmalıdır.
3. Türk Dil Kurumu 1980 öncesi yapısına yeniden dönmeli; bununla ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
4. Yazarlar ve sanatçılar desteklenmeli. Dilin kullanımında oran artırılmalı. Basılan ve okunan kitap sayısının artması için gerekli önlemler alınmalıdır.
5. Yabancı dil öğretimi desteklenmeli ancak yabancı dille eğitim sona ermelidir. Üniversitelerde bilimsel çalışmaları aksatacak biçimde dayatılan KPDS engelli bir yaklaşım sona ermeli. Bunun yerine öğretim elemanlarının, lisans üstü eğitim alan öğrencilerin dil öğrenmeleri için gerekli olanaklar sağlanmalı; yabancı dil sınavları akademik amaçlı olmalıdır. Kadro ilerlemelerini engelleyici bugünkü yaklaşımdan vazgeçilmelidir. Çünkü yabancı dili “ test” sınırları içinde bilmek, akademik anlamda başarılı olmak anlamına gelmemektedir.
6. Kitle iletişim araçlarında yazı ve konuşma dilini kullanarak çalışanların mutlaka dil eğitiminden geçirilmeleri sağlanmalıdır.
7. Öğretmenlerin dili iyi kullanabilmeleri için gerekli önlemler alınmalıdır. Eğitimcilerin okumaları-yazmaları özendirilmelidir.
8. Yasaların dilinden, resmî yazışmalara dek bütün alanlarda anlaşılır bir dil kullanılmalıdır.
9. Dil bütün hepimizin dili. Bu dille her türlü düşünce dile getirilebilmeli ve herkesçe anlaşılmalıdır.

**Bilim Dili Olarak Türkçe ve Terim
Komisyonu üyesi V. Doğan Günay'ın
şahsî raporu**

TÜRKÇEDE DÜNYA DÜNYADA TÜRKÇE

0. Genel Gözlemler

İnsanların ulus olarak yaşayabilmesi ve tarih sahnesinde kendi adıyla yaşayabilmesi konusunda çeşitli nedenlerden söz ederken, bir nedenin de kendi adıyla anılan dili olduğu söylenir. Hatta bu dil çoğunlukla o ulusun adına özgüdür. Türkçe Türk'e ait, Fransızca Fransız'a. Örneğin Arjantin'in dili İspanyolca ise burada anadil yok demektir. Durum böyle olunca anadili koruma ve yaşatma diğer uluslardan önce o dile sahip olan ülkeye ve o dili anadil olarak benimseyenlere düşer. Yani Türkçenin var olmasını, söz dağarcığının artırılmasını ya da gelecekte bir dünya dili olarak sürmesini istemek bir Macar'dan ya da Kübalı'dan önce Türk'e düşer.

Peki dilimiz konusundaki davranışımız burada saydıklarımızla ne oranda örtüşür? Çok kolay bir yanıt olabilecek belki, ama dil konusunda en duyarsız denilebilecek uluslardan biriyiz herhâlde. Baksanıza Avrupalı (!) olmak uğruna özel radyo ve televizyonlar tamamen İngilizceye dayalı izlenceler yapmaya başlamışlar. Bunun en kısa yolu: «Her dil bir ülkede konuşulur, kendisini Türk hisseden ve 'Türkçe benim ses bayrağımdır' diyenler bu ülkede kalsın. Diğerleri o dilin konuşulduğu ülkeye gitsin» demektir sanıyoruz. Hoş, İngiliz bu İngilizce meraklılarının yüzüne bakar mı bilinmez.

Bu yazıda Avrupa topluluğunun eşliğindeki Türkiye'nin dili konusunda ve kendisini tanıtmayı konusunda neler yapabilir, bunlar tartışılacaktır. Bu konudaki görüşlerimizi: Yabancı dille eğitim/Yabancı dil eğitimi, Türk kültürünü tanıtmaya yönelik çalışmalar, Türkçe sözlük, yurt dışında Türk Kültür Merkezleri ve Türkçe öğretim

kitapları, yurt dışında üniversite ve yöntemleri ve yurt dışından önemli insanların davet edilmesi gibi konularda toplayacağız.

Bütün bu konuları bir bütünlük içinde, bir arada açıklayacağız. Elbette burada seçilenler varılmış en son doğru değildir. Yenileri eklenebilir ya da bazıları değiştirilebilir. Belki bazıları gereksiz görülebilir. Ama bizim için bu ve buna benzer konular, dünya devleti (daha doğrusu dünyanın saygın devleti, sözü geçen bir devlet) olma amacındaki ülkemiz için ilk aşamadaki yapılması gereken konulardır.

1. Yabancı dille eğitim/yabancı dil eğitimi

Bu konunun ikinci kısmına kimsenin karşı çıkacağını sanmıyoruz. İletişimin bu denli yaygın olduğu bir dönemde herkesin birden çok dil öğrenmesi gerekli görünüyor. Belki öğretilecek yabancı dil konusunda ve yabancı dil öğrenecek hedef kitlenin beklentisi konusunda eleştirilebilecek ya da yapılacak yeni öneriler olabilir.

Yabancı dille eğitim konusunda ise tam bir koloni ülkesi mantığı güdülmektedir. Eğer YÖK biraz engeller durumda olmasa Türkçe eğitim yapan üniversite bulmak neredeyse zorlaşacak. Benzer durum liselerde de var. Her lise yabancı dille eğitime geçmeye çalışıyor. Eh, ne demeli, seçerek öğrenci almadığı ve devlet bu okullara normal liselerden daha az özen gösterdiği hâlde (örneğin devlet daha iyi nitelikteki öğretmenleri bu okula göndermez, laboratuvar olanakları sağlamaz) başarılı olan Anadolu Liseleri bu denli gözde olduğu bir zamanda, yabancı dille eğitim yapan liseleri daha da artırmak gerekir. Lisede yabancı dille eğitim yapan bir öğrencinin gideceği yer de haklı olarak yabancı dille eğitim yapan bir üniversite olmalı. Aslında bu mantığı sürdürürsek, her şeyin düzlüğe çıkacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ama burada yapılması gereken küçük bir ayrıntı unutuluyor. Lisede kimyayı yabancı dille okuyan bir öğrenciye üniversite sınavında Türkçe kimya sorusu sormak yanlıştır. ÖSYM'ye önerimiz yabancı dille eğitim yapan okul öğrencilerine yönelik yabancı dilde de bir üniversite sınavı uygulaması olmalıdır. Öğrenci bir kavram ya da durumun İngilizce karşılığını biliyor, belki Türkçe karşılığını bilmiyor. Bu öğrenciye haksızlık yapılmasın diyoruz. Bir başka ayrıntı olarak da, yabancı dille eğitim yapan okuldan mezun ve yabancı dille öğretim yapılan üniversite sınavına giren öğrenciye "sen Türkiye'de yabancı dille eğitim yapan bölümler dışında bölüm

yazamazsın. Hatta olası ise, sen eğitimi İngiltere'de sürdürmek zorundasın" demek gerekir. Elbette şu tür bir soruyu sormaya gerek yok: "Acaba İngiltere'de Türk dili ile eğitim yapan üniversite var mı, ya da kaç tane var?" En az bizdeki kadar fazla olmalı. Onların da benzer sorunu eğitimi kendi dilleri ile yapamamalarıdır. Bizdekinin tersine İngiltere'de eğitim dili çoğunlukla Türkçe olduğundan, onlar da anadil ile eğitim yapamamanın sıkıntısını yaşamaktalar.

Türkiye'deki yabancı dil, daha doğrusu İngilizce konusunda radikal bir önerimiz var: Bir yetkili (devletten ya da bu konuda kendisini yetkili kılan bir kurum) halkın karşısına çıksın ve "Atatürk'ün çobanlara dahi İngilizce öğretmek için gelen İngilizleri ülkemizden kovması bir yanlışlıktı. Bu konu geç de olsa düzeltildi. Bugünden sonra devletin resmî dili İngilizce'dir.. Remsî parası da Pound'dur" desin. Böyle bir açıklamadan sonra bizim bu yazımız gibi anlamsız yazılara gerek kalmaz. Ayrıca dilimizi koruyalım, onu zenginleştirelim diye bir derdimiz de olmaz. İngilizler bunu yeterince yapıyorlar. Bu açıklamadan sonra tarladaki işçisi dahi İngilizce bilen Hindistan ve Pakistan gibi ülkelere heyetler gönderip, İngilizceyi bırakıp kendi anadilleri Urduca ya da Hintçeye dönmeye çalışmalarının ne denli yanlış olduğunu anlatabiliriz. Bizim bu konuda geç de olsa yanlışlığı fark ettiğimizi ve bunu nasıl düzelttiğimizi onlara ayrıntıları ile anlatmalıyız.

Bu düşünceler bir abartma gibi görünebilir. Ama şu andaki dil kirliliği böyle giderse bir yetkilinin açıklamasına da gerek kalmadan, yukarıda söylenen durum kendi kendine gerçekleşecek. Nasıl mı? Bugün NASA uzay çalışması için on binlerin üzerinde sözcük üretti, bilgisayar ile ilgili üretilen sözcükler konusunda yirmi binler sayısı dolaşmaya başladı. Eğer siz bu sözcüklere karşılık bulmadan bilgisayar (haydi computer diyelim) eğitimine başlarsanız, onun üzerine bilim yapmaya çalışırsanız, dilinizde yirmi bin İngilizce sözcük olacak demektir. Bir gün kazara uzay çalışmalarına da ilgi duyduunuz, etti otuz bin sözcük. Bunların abartma olduğunu düşünenler var ise, tıp, mühendislik ya da uygulamayla ilgili "Türkçe" kitabı alsın, içindeki Türkçe sözcükleri arasın. Fazla bir şey bulamayacak; "ve, melidir, belki, eğer, dır, sahiptir" gibi birkaç sözcükle karşılaşacak. İngilizce eğitim yapmak isteyen lisenin müdürüne ya da üniversitenin rektörüne, dekanına ya da bölüm

başkanına da hak vermek gerekir. Üç beş sözcük için Türkçe eğitim yapıldığını söylemek ayıp olduğundan, "and, can, perhaps, if, be, have" sözcüklerini de kullanıverelim. Bütün korumaya çalıştığımız üç beş sözcük mü? Doğru söze ne demeli?

Günümüzün moda sözcüğü "globalleşme"nin ileride bize getireceği/götüreceği konusunda ağzı laf yapan batı dünyasının gelecek bilimcileri (fütürologlar), gelecek yirmi yıl içinde dünyada on on beş dilin kalacağını söylüyorlar. Kalacak bu dillerin hangisi olacağı ve adları önemli değil. Ama bilim, sanat, felsefe, yazın alanında yeterli anlatım gücüne sahip olan dillerin kalacağı kesin. Eh, biz de eğitim dili, bilim dili olarak kendi dilimize güvenmediğimizden ve İngilizce ile eğitim yapmak istediğimizden, kalacak diller arasında bizim dilimizin olmayacağı açıktır.

Bugünkü yabancı dil seçiminde ya da bilim, sanat ve yazın dili oluşturma konusunda ülkelerin karşılıklı çıkarları değil, sanki bir tek ülkenin (dili öğrenilen ülkenin) çıkarları göz önünde bulunduruluyormuş izlenimi veriliyor. Yani ülkemizde koloni olmuş ülkelerdeki duruma benzer bir dil öğretimi söz konusu. Aydın Köksal'ın konu ile ilgili görüşüne katılıyoruz: "'Evrensel olmalıyız" gibi savunmalar doğruyu her zaman yansıtmıyor. Örneğin *computer* sözcüğü bütün dünyada bilgisayarın adyken Türkçede başka bir ad kullanılmasının saçma olduğunu söyleyenlere karşı ben araştırdım, 23 dilde bilgisayar nedir diye. Sırpçada *računar*, Rusçada *вншчиснетелная машина*, Fransızcada *ordinateur*, İspanyolcada *ordenador*, Japoncada *keisanki*. Resmî dili İngilizce olmayan hiç bir yerde *computer* sözcüğünün kullanıldığını pek göremezsiniz. Araştırınca benim diyen hiçbir ulusun böyle yapmadığını görüyorsunuz. Demek ki, -bazı sayın profesörler de içeride- bu eleştiriyi yapanlar incelemeden bilmeden konuşuyorlar. Yabancı dil diye yalnızca İngilizceyi bildikleri için, İngilizcenin de bütün dünyanın tek bilim dili olduğunu sandıkları için onlara öyle geliyor. Ama bu düşünce çok yanlış, öyle yaklaşanların hepsi silinir gider. Onların yaklaşımını benimseyen bir ulus, hiçbir zaman bir merkez ülke durumuna gelemez, kendi öz ekinini ayakta

tutamaz"¹ Bırakın ekininizi (kültürünüzü), bize göre, bağımsızlığımızı koruyamazsınız.

Biz Türkler yabancı dile çok hayranlık duyan bir ulusuz galiba. Türkiye'de yabancı dil öğretimi başlangıçta iyi niyetlerle başlamasına karşın sonunda hep aşırıya kaçar. Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki Arapça ve Farsçanın daha sonraki dönemde Fransızcanın ve bugün de İngilizcenin ülkemizdeki durumu hep aynı. Önce yabancı dil olarak öğretilmeye başlanıyor, daha sonra hızımızı alamayıp aynı yabancı dili eğitim dili yapıyor, neredeyse ulusal dil hâline getiriyoruz. Nedense kendimize şu soruyu sormayız: Kendi dilimizin dışındaki bir dil ile eğitim yapılacaksa niçin Arapça ve Farsçayı kaldırdık? Arapçanın eğitim dili olması yanlış idiyse bugün benzer yanlışlığı bir başka dil ile niçin ısrarla yapmaya çalışıyoruz? (Unutmayalım: O dönemlerde de "bilim, sanat yapabilmek için Arapça bilmek gerekir" türünden savlar vardı. Yani bugünkü duruma çok benzeyen nedenler o zaman da geçerli idi.) Bugün o dönemden kalma Osmanlıca bir yığın metni günümüz Türkçesine aktarmakla meşgulüz. Yarın da bugünkü İngilizce olarak yazılan metinleri o günkü dile aktarmak zorunda kalacağımız kesin.

Osmanlıca'yı bırakmamız neye mal oldu? Belki birçok bahaneler bulunabilir, ama biz bir yönünü söyleyeceğiz. Bugünkü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri, günümüz Türkçesinin sorunları ile ilgilenmek, yaşayan dilimizi geliştirme yönünde çaba harcamak yerine, artzamanlı dilbilimsel bir yöntemle, koca Osmanlı İmparatorluğunun değişik dönemdeki dilini betimlemeye çalışıyorlar. Aslında bu bölümlerdeki çalışmalar artzamanlı dilbilim de değil, tam anlamıyla filoloji (betikbilim) çalışmaları. (Burada dilbilim dersi vermeye gerek yok. Filoloji, çalışma yapılan dönemde konuşulmayan, ölmüş ya da kaybolmuş dile ait metinleri o günkü kullanılan dile çevirmek, ilgili metinleri sınıflandırmak, geçen izlekleri betimlemektir. Hepsi için geçerli olmasa da, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin de benzer şeyleri yaptığını söyleyebiliriz.) Böyle olunca bir yığın bilim adamı Osmanlıca metinleri bugünkü dile aktarmak,

¹ AYDIN, Özgür, (Haziran 1996) "Prof. Dr. Aydın Köksal ile Türkçe Terimler ve Eğitim Dili Üzerine Bir Söyleşi" in **Dil Dergisi/Language Journal**. Sayı:44, Ankara: A. Ü. TÖMER Yayınları, s. 36.

belirli sınıflamalar yapmakla uğraşiyor. Sonuçta İngilizcenin **Webster**'i ya da Fransızca'nın **Robert**'i gibi sözlüklerden, daha geliştirilmiş dilbilgisi kitaplarından yoksun kalıyoruz. Bu bölümlerin hep eski dönemlerdeki metinleri o günkü yaşayan dile çevirdiğini varsayalım. Bundan elli yıl sonra Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İngilizce yazılmış metinleri o günkü yaşayan dile çevirecek. Yani elli yıl sonra Türk Dili uzmanları çok iyi İngilizce uzmanı olacak. O dönem moda olup bilim ve sanat dili hâline getirdiğimiz Papua Yeni Ginece dilini de daha sonraki elli yıllarda yaşayan dile aktaracağız. Yani bu kısır döngü sürecek gidecek. (Burada özellikle belirtelim: Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerini eleştirmeyi amaçlamıyoruz. Sorunumuz anadilimizi hep hor görüp bir başka dile ilgi duymamızı anlamaya çalışmaktır.) Böylece bugün olduğu gibi, yaşayan Türkçenin sorunlarını, dilin değişik betimlerini ele almak batı dilleri ve edebiyatları bölümü araştırmacılarına kalıyor. Onların Türk dili üzerine çalışması çok doğal. Ama nedense Türkçe bölümlerindeki araştırmacılar çağdaş yöntemlerle yapılan dilimizi betimlemeye yönelik çalışmalara da uzak kalıyorlar.

Biz ulus olarak bunu hep yaşamak durumunda mıyız acaba? Bugünkü İngilizceye karşı olan ilginizi tarihin başka dönemlerinde başka dillere de göstermişiz. Örneğin Yahya Kemal kendi döneminde olmuş bir durumu aktarır ki bu görüşün bugün de bir çok savunucusu vardır: "Dârülfünûn felsefe müderrisi (Şekip Bey)... 1927'de demiş ki: Tam medenî olmak istiyorsak bir ilim lisanı olmayan ve olması çok vakte muhtâç olan Türkçeyi bırakalım. Hemen en medenî bir lisan kabul edelim. En kısa yoldan, bir hamlede birkaç asır terakkî edebiliriz."² Ağzına sağlık sevgili müderris Şekip Bey. Rahat uyu. Sen belki Fransızca'yı düşünüyordun, Fransızca'yı uyduramadık ama İngilizceyi senin istediğin şekilde kullanmak üzereyiz. Her ne kadar zamanında Bacon felsefe yapmak ve bir felsefe kitabı yazmak için İngilizceyi yetersiz bulsa da, dikkat edelim, Bacon'un basit gördüğü İngilizce bugünkü İngilizce, İngiliz toplumunun sinesinde iğne ile kuyu kazarak, toplumun aydını kendi dilinin gelişmesi için çaba harcayarak, adım adım ilerleyerek bugünkü zenginliğine kavuşmuştur. Aksine bizim bilim dili olmasını istediğimiz İngilizce gökten zembille

² Aktaran AKSOY, Prof. Dr. Ekrem (1990) "Fransızca'nın Türkiye Serüveni ve Düşündürdükleri" **Frankofoni**. Ortak Kitap No:2, Ankara: Şafak Matbaası, s. 10.

inmiştir, yani birazcık dinsel tarafından bile söz edilebilir. Böyle olunca da mükemmel bir dildir. İnsanın bazen "niye benim anadilim İngilizce değil?" diye sorası geliyor. Ulusça şanssız olduğumuz doğru. (Bugün çok haşır neşir olduğumuz yabancı dil İngilizce olduğu için, sıklıkla onu örnek veriyoruz. Yarın başka bir dil olursa bu yazıdaki İngilizce sözcüklerin yerine o yabancı dilin adını koyarak aynı yazı yeniden yazılabilir ya da okunabilir. Bizim sorunumuz kendi anadilimizin niçin bu denli hor görüldüğü ile ilgili. Yoksa İngilizlerle bir alıp veremediğimiz yok.)

Yirmi birinci yüzyıl için bilgi çağı diyorlar. Bilgiye ulaşmak gerekir. Bu doğru, ancak bilgiye ulaşmak için araya engeller koymayalım. Birçok insan yabancı dil olarak derdini anlatırken, önce Türkçesini düşünüyor (yani düşüncesini Türkçe olarak oluşturuyor), sonra da bildiği kadarı ile bir başka dilde aktarmaya çalışıyor. İkinci dile aktarmak için geçen zaman boşuna değil midir?

Doğru, internetle birlikte İngilizce oldukça yaygın kullanılıyor, ama bu alanda da Türk olarak varlık göstermemiz gerekiyor. Eğer bilginin gelecek dönemde bu şekilde yayılacağı kestiriliyorsa (ki doğrudur), bunun önlemini şimdiden almak gerekir. Sonra bugünkü Türkçe kullanımı konusunda vurdumduymazların yaptığı "Ama bu sözcük dilimize yerleşmiş. Onu atamazsınız" türü yakınmaların önüne geçilemez. Daha bugün "meilleşmek, çetleşmek" türü anlatımlar dilimize yerleşmiş durumda. Tam yerleşmeden Türkçe karşılıklarını bulmazsanız, bir dönem Arapça sözcüklere karşılık bulma gibi, daha sonraları bunlara karşılık bulmaya çalışırsınız.

Kuşkusuz internetle ilgili sorunlar yalnızca sözcük düzeyinde değildir. Bu alanda, teknoloji değil, yalnızca izlence (fr.programme) düzeyinde yapılabilecek birçok şeyin olduğu söylenebilir. Örneğin bize ait arama motorları olabilir, var olanlar daha da geliştirilebilir. Fransızların en gelişmiş arama motorları CNRS'e (Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi) ait. Bizim için de TÜBİTAK böyle bir öncülük yapabilir.

Toplumların dil konusundaki duyarlılıklarını bildiklerinden, yazılım izlencesi hazırlayan firmalar, anında birden çok dile çevrilmiş biçimlerini de piyasaya sürüyorlar. Birçok yazılım izlencesinin ya da

arama motorlarının değişik dillerdeki kullanımı varken, büyük bir Pazar durumundaki Türkiye'ye yönelik Türkçeleri yok. Alın *Yahoo* arama motorunu, İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca v.b. çevirileri var. Ama Türkçe çevirisi yok. Nedeni belli. Bizim Türkçe konusunda bir ısrarımız yok. Biz İngilizceden daha çok İngilizcesini istiyoruz. Hatta Avrupa Topluluğundaki dil savaşlarını düşünürsek, belki bir gün İngilizler bize madalya bile verebilir.

2. Avrupa Topluluğu ve Türkçe

Avrupa Topluluğunun dil konusundaki görüşü tek bir dilin egemenliği biçiminde değil. Aksine sayıları birkaç yüzle açıklanabilecek bir topluluğa ait dilin de öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu durumda bir tek İngilizce konusundaki ısrar da yetersiz görünüyor. Aslında örnek aldığımız Avrupa ülkeleri bize kötü örnek oluyor. Bugün Avrupa devletlerinin birçoğu Avrupa Topluluğu (AT) adıyla tek bir devlet olmaya doğru gidiyorlar. Ancak aynı devletler hiçbir dönemde olmadığı kadar dilleri konusunda da milliyetçi kesilmişler. Bir Fransız'a ya da Alman'a, çok zorda kalmadığı sürece, hiçbir zaman İngilizce konuşturamazsınız. Danimarka halkının Maastricht Anlaşması'nı birinci oylamada reddetmesinin altında, topluluk içinde kendi dillerini kaybetme korkusu vardır. Danca denilen dil de Almancanın biraz bozulmuş hâli. İlâhi Danimarka! Ne kadar da dilini seviyormuş!

Öğretilecek dil ya da dillerde çeşitli ölçüler göz önünde bulundurulur. Öncelikle devletin kendi çıkarları söz konusudur. Yine dil öğrenenlerin amaçları da bu seçimde önemlidir. Her ülkede öğretilen yabancı dillerin saptanması ve hangi sınıftan itibaren öğretilmesi gerektiği devletin kurumlarınca saptanmıştır. Yaşayan dillerin öğretilmesi ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Örneğin Finlandiya'da altı yabancı dil okutulur.³ Ancak ülkeler arası kültürel akışı sağlayan bu yabancı dil seçiminde, dili öğretilen ile dil öğreten iki ülke arasındaki politik ve ekonomik nedenler önemli yer tutar. Hatta dinsel ve kültürel etkenleri de bu sınıfa koyabiliriz.

³ MARSHALL, Julia (1994) **Anadili ve Yazın Öğretimi, Avrupa Devletleri Müfredat Programlarının İncelenmesi-Uygulanan Yöntemler**, Çev. Cahit Külebi, 3. Bası. İstanbul: Çağdaş Yayınları, s. 16.

Yabancı dili öğrenmeye başlayan bir öğrencinin yeni bir ufuk kazanması da amaçlar arasındadır. "Düşünme yeteneğimiz, düşündüklerimizi anlatmamız bakımından dilden yararlanabilme yeteneğimizle sınırlanmıştır: Başkalarının düşünme güçlerini anlama yetimiz bizim dilden dilden yararlanma yetimiz ile sınırlıdır."⁴ Yabancı dil ders kitaplarının içeriğini de düşündüğümüzde, öğrenci artık La Tour Eiffel'i ya da Bigbang'i kendi ders kitabından öğrenecektir. Bilindiği gibi yabancı dil yöntemlerinde, öğretilecek dilin kendi kültürü ile öğretilmesi son dönemde egemen olmuş bir görüştür.

Ülkemizin girmeyi arzuladığı Avrupa Topluluğuna gelince, bugün için 15 devletten oluşmuş bir ekonomik ve siyasal yapılanmadır. Üye devletlerin (Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan) farklı dilleri vardır. Önümüzdeki 10 yıl içinde AT'ye üye sayısı 25'e ulaşabileceği varsayılıyor.⁵ Yeni katılacak olan devletlerin de farklı dilleri olacağı kesin.

Bu kadar farklı dillerin konuşulduğu bir yapılanmanın nasıl tek bir devlet olacağı çok tartışılacaktır. Ancak bugünkü durumda AT'yi yöneten 4 ülkeden söz edilebilir. Bunu çeşitli yerlerdeki temsillerde görebiliriz. Örneğin 626 üyeli Avrupa Parlamentosu'ndaki milletvekili dağılımı şöyledir.⁶

Almanya	: 99	Hollanda	: 31	Avusturya	: 21
Fransa	: 87	Belçika	: 25	Finlandiya	: 16
İtalya	: 87	Yunanistan	: 25	Danimarka	: 16
Birleşik Krallık	: 87	Portekiz	: 25	İrlanda	: 15
İspanya	: 64	İsveç	: 22	Lüksemburg	: 6

⁴ MARSHALL, Julia (1994) **Anadili ve Yazın Öğretimi, Avrupa Devletleri Müfredat Programlarının İncelenmesi-Uygulanan Yöntemler**, Çev. Cahit Külebi, 3. Bası. İstanbul: Çağdaş Yayınları, s. 35.

⁵ Bkz. **Avrupa Komisyonu 1995-2000**. (Tarihsiz) Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından yayımlanmıştır. Ankara, s. 48.

⁶ BORCHARDT, Klaus-Dieter, (1995) **Topluluk Hukukunun ABC'si**. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından yayımlanmıştır, Ankara , s. 20.

Avrupa Birliğine girecek ve dışişleri bakanımız sayın İsmail Cem'in söylediği biçimde "önemli bir ülke"nin dili de bu topluluk içinde önemli olacaktır. Bu sıralamaların başlarında biz de olacağımız kesindir. Bu birliğe girmiş bir Türkiye, Almanya ile yan yana, belki onun önünde yer alacak bir ülkedir. Bu yalnızca nüfus sayısı olarak değil. Her yönüyle dinamik bir ülke. Ne yazık ki, ülkemizdeki politikacılar bu tür anlatımları yerli yersiz kullanarak, birçoğunun içini boşaltsa da, bize göre bunların çoğu doğrudur.

Benzer dağılım topluluğun diğer birimlerinde de korunuyor. 87 Üyeli Avrupa Birliği Konseyi'ndeki dağılım şöyle⁷:

Almanya	: 10	Hollanda	: 5	Avusturya	: 4
Fransa	: 10	Belçika	: 5	Finlandiya	: 3
İtalya	: 10	Yunanistan	: 5	Danimarka	: 3
Birleşik Krallık	: 10	Portekiz	: 5	İrlanda	: 3
İspanya	: 8	İsveç	: 4	Lüksemburg	: 2

20 Üyelik Avrupa Komisyonunda Almanya, Fransa, İtalya, Birleşik Krallık ve İspanya'nın ikişer, diğer ülkelerin birer temsilcilikleri var.⁸

Topluluğun motoru görevini dört ülke üstlenmiş durumda. Dil konusunda şimdilik bu dört ülke ses çıkarmıyor görünüyor. Hatta her ülkenin diline de saygı gösterilmeye çalışılıyor. Şimdilik Avrupa Birliği'nin 11 resmî dili var.⁹ Bunlar: Almanca, Danca, Felemenkçe, Fince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca, İsveççe, İtalyanca, Portekizce ve Yunanca'dır. Avrupa Komisyonunun 15.000 dolayında personelinin yaklaşık beşte biri çeviri bölümünde çalışmakta. Adalet Divanı'nın metinleri 9 ayrı dilde kaleme alınmak zorunda.¹⁰

⁷ BORCHARDT, Klaus-Dieter, (1995) **Topluluk Hukukunun ABC'si**, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından yayımlanmıştır, Ankara, s. 22.

⁸ FONTAINE, Prof. Dr. Pascal, (1994) **On Derste Avrupa**, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından yayımlanmıştır, Ankara, s. 12.

⁹ *Bkz. Avrupa Komisyonu 1995-2000*, (Tarihsiz) Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından yayımlanmıştır. Ankara, s. 24.

¹⁰ BORCHARDT, Klaus-Dieter, (1995) **Topluluk Hukukunun ABC'si**. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından yayımlanmıştır, Ankara , s. 27.

Avrupa'daki devletler Avrupa Konseyi ya da Avrupa Topluluğu altında birleşmeye ya da en azından ortak karar almaya çaba gösteriyorlar. Bu arada yaşayan Avrupa dillerinin öğretilmesine de önem veriyorlar. Serbest dolaşım programı çerçevesinde insanların birden çok dil öğrenmelerini desteklemekteler. Bunun en somut kanıtı “Avrupa Topluluğu tarafından yürütülen ve üye ülkelerde yabancı dil eğitimini geliştirmeye yönelik LINGUA ile 1989 yılında Avrupa Konseyince başlatılan ve öteden beri yürütülegelen dil projelerinin devamı; bir uzantısı olan “Yaşayan Dillerin Öğretimi ve Avrupa Yurttaşlığı” projeleri oluşturulmaktadır”¹¹. Bütün bunlarla topluluk ülkelerinin dillerine saygı gösteriliyormuş izlenimi verilebilir. Ancak AT içinde dil konusunda çok çetin bir savaşın yaşandığı da doğrudur.

Şimdilik bu savaş kimse başlatmak istemiyor görünüyor. Fakat çeşitli yerlerde yavaş yavaş dillere sınırlama getirilmeye başlanmış. Örneğin uydu yayını ile kendi durumunu açıklamaya çalışan topluluk televizyonunun en üç çok dilde yayını var. Bu konuda şöyle deniliyor: “İnteraktif basın toplantıları özgün dilde ve en çok üç dile çevrilmiş olarak verilecek. Başka kaynaklardan alınan programlar hangi dil versiyonları mevcutsa o dillerde verilecek”¹². Yani sonuçta Avrupa Topluluğunun en çok iki ya da üç dili olacak. İşte bizim mücadelemiz bu ilk üç ya da dört dil arasına girecek bir Türkçe için olmalıdır.

Eğer “dünyanın sayılı devleti” gibi büyük düşleriniz varsa, İngilizce yerine kendi dilinizin yayılmasına öncülük edersiniz. Yoksa bir başkası size dilini çok rahat kabul ettirir.

3. Türkçeyi ve Türk Kültürünü Tanıtmaya Yönelik Çalışmalar

Daha önce de söylediğimiz gibi bu dili tanıtmak, savunmak ya da geliştirmek bizim temel ve asıl görevimiz. Bu dilin diğer ülkelerde

¹¹ BUDAK, Yusuf, (1994) “Yabancı Dil Öğretim Hedeflerinin Belirlenmesinde Çağdaş Ölçütler” **Dil Dergisi/Language Journal**, sayı: 23, Ankara: A. Ü. TÖMER Yayınları. s. 7.

¹² *Bkz. Güncel Avrupa*, sayı: 4-5, Nisan-Mayıs 1996, Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, s. 31.

bir yabancı dil olarak öğretilmesi için izlenecek en kısa yol, bize kendi dilini öğretmeye çalışan ülkeye aynı yöntemle yaklaşmaktır. Bunun birden çok kolaylığı vardır. Öncelikle ne yapılması konusunda, yüzde yüz bize özgü olmasa da, hazır bir yöntem var. Diğer yandan bu ülkeler bilinç altında da olsa bu tür yöntemlere hazırdır.

Peki bu ülkeler kendi dilini öğretmek için ne yapıyorlar? Hemen söyleyelim, bizim gibi oturup birileri gelip bizim dilimizi öğrensın demiyorlar. (Hoş, birileri gelip sizin dilinizi öğrenmeye kalksa, elinizde kaç tane Türkçe öğretim kitabı var? Bu hiç düşünülmez.). Yüzyılımızda tüketici (bir dili öğrenmek isteyen) sizin ayağınıza gelmiyor. Üretici (dili öğretmek isteyen ülke) tüketicinin ayağına gidiyor.

Özellikle Türkçe konusuna dönmek gerekiyor, çünkü AT'ye sıradan bir ülke değil, oldukça dinamik bir ülke giriyor. Bu nedenle her şeyi gibi dili de çok önemlidir. Bu bakımdan ülkenin dilinin gelişmesiyle ilgili olarak yapması gereken birkaç öncülük olduğunu düşünüyoruz:

3.1. Anadil ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bölümü

Öncelikle üniversitelerde **yabancı dil Türkçe öğretimi** bölümleri bir an önce açılmalıdır. Bu bölümlere olabildiğince AT ülkelerine belirli oranlarda kontenjanlar ayrılmalıdır. Elbette kendi ülkemizde bu konuda yetişmiş belirli elemanın olması gereklidir. Bu bölümlerin açılması ile bu konuda belirli yol alınacağını düşünüyoruz. Elbette bu konu ile birlikte düşünülecek **Yabancı Dil Türkçe Öğrenme Kitaplarını** da anmak gerekiyor. Birden çok yöntemle hazırlanmış bu türden değişik kitaplara gelecekte fazlasıyla gereksinimimiz olacaktır. Bu tür çalışmalar şimdiden başlatılmalıdır. Özellikle TÖMER Türkçe öğretim birimlerinden yeterince yararlanma yoluna gidilmelidir. Bizzat tanık oldum, ilgili merkezin Türkçe bölümünde çalışan elemanlar yeterince bilgi birikimine ve deneyime sahipler.

Zaman zaman gazetelerde çıkan haberlere bakılırsa, Yunanlılar ve Fransızlar daha şimdiden Türkçe öğrenmeye başlamışlar. (Herhalde

bizim bu konuda bir şey yapmayacağımız ya da yapamayacağımızı anlamış olmalılar).

3.2. Türk Kültür Merkezleri

Değişik ülkelerde Türkiye'yi ve Türk kültürünü tanıtan, Türk dilinin öğretildiği Türk Kültür Merkezleri açmak gerekiyor. Ancak bu merkezlerin “kapanın elinde kalıyor” mantığı ile belirli siyasal düşüncenin arenası olmaması gerekir. Yani bu konuyla ilgili atanan bir yetkili, “bu merkezlerde bütünüyle kendi görüşünden insanlar olsun, konuyu hiç bilmesede önemli değil” biçiminde bir yaklaşımla işe girişmemeli. Bunların her defasında söylenmesi gerekiyor.

Bu merkezler nasıl yapılmalı. Fazla uzatmaya gerek yok. Ankara'daki Fransız Kültür ya da İngiliz Kültür merkezi nasıl yapılmış ise aynı biçimde olabilir. Elbette bizim ayrıcalıklı yönlerimiz de olacaktır. Her akşam Türk filmlerinin gösterildiği, belirli dönemlere yayılmış Türkçe kursların düzenlendiği, çok iyi bir kütüphanesinin olduğu merkezler olmalı.

Açılacak Türk Kültür Merkezlerinde, başlangıçta bedava denecek düzeyde ücretlerle öğrenci kaydetmelidir. Bu kurslar aşamalı olmalı ve örneğin ileri bir düzeyi belirtebilecek **Yunus Emre** kurunu bitirenler ülkemizdeki üniversite sınavlarına doğrudan katılabilmelidir. Elbette bu kurslar sürekli düzenlenmeli ve isteğe göre değişik seçenekleri olmalıdır.

Belki en başta belirtilecek bir durum olarak: Siyasal kaygılardan uzak olarak, var olan tüm sözlüklerden yararlanarak, dilimize ait kapsamlı bir sözlük hazırlanmasında yarar vardır. Bu sözlük, kökenbilimsel araştırmalar, eş ve karşıt anlamlar, deyim olarak kullanımlarını içermelidir.

3.3. Yurt Dışında Türkçe Eğitim Yapan Üniversiteler

Türk Üniversitelerinden kendisine güvenen, yeterli alt yapısı olan Avrupa'nın değişik ülkelerinde (Almanya, Arnavutluk, Fransa, İngiltere) kampüsler açmalıdır. Elbette şu andaki YÖK ve diğer organların üniversitelere böyle olanak vermeyecekleri söylenebilir.

Sonuçta bazı kanun, kararname, vb. şeyleri yeniden düzenlemekle bu tür eksiklikler giderilebilir.

Örneğin bizim Arnavutlukla ilgili geliştirebileceğimiz bir senaryo şöyle olabilir: Bir üniversitemiz Arnavutluk'un başkenti Tiran'da bir fakülte açılabilir. Bu örgütlenme ilk plânda Üniversitenin bünyesinde bulunan tüm fakülteler, örneğin "Tiran Fakültesi" bünyesinde "bölüm" olarak açılabilir. Yine buradaki bölümler de anabilim dalı olarak değerlendirilebilir. Gerekli yasal düzenlemelerle ilgili fakülteden mezun olan öğrencilerin Türkiye'deki ilgili Üniversitenin bütün yasal haklarından aynen yararlandırılması sağlanır. İleri aşama Tiran Fakültesi, Tiran kampüsü şeklinde örgütlenip birden çok fakülte olarak değerlendirilebilir. Bunlar zamana bağlı olarak yapılabilecek çalışmalardır.

Bu fakültenin olmazsa olmaz ilk koşulu: "Öğrenim dili mutlaka Türkçe olmalıdır. Bunun için bir Türkçe öğretim merkezi kurulmalıdır. Ankara Üniversitesi'nin TÖMER yapısındaki bir örgütlenme ilgili kampüs içinde kurulur. Hatta Türkçe öğrenen öğrencilerden en iyilerinden ilk onuna Türkiye'deki üniversite burs sağlayıp, isterlerse Türkiye'de öğrenimlerini sürdürebilirler. Yine fakültedeki her sınıftan en başarılı bir-iki öğrenci son sınıfını isterse kendi parası ile ya da bursla Türkiye'de sürdürebilir. Belki bir yurt bu öğrenciler için ayrılabilir, ya da Yurt-Kur'un tüm yurtlarından yararlanılabilir. Ödüllendirmelerin öğrencilerin dilimizi öğrenmesinde olumlu etkiler yapacağı kesindir.

3. 4. Kitle İletişim Araçlarında Türkçe ve Türk Kültürünü Arttırmaya Yönelik Çalışmalar

Türk kültürünün her yanında görülen, yabancı kültürlerden kaynaklanan, kültürel yozlaşma önlenmelidir. Türk sanatını geliştirmeye yönelik çalışan her sanatçıya destek verilmelidir. Televizyonlarda ve sinemada gösterilen yabancı film ve dizi film konusunda kısıtlama getirilmelidir. Sinema ve televizyonda gösterilen her yabancı filminden belli bir miktar para alınmalı ve bu paralar Türk sinemasının güçlenmesinde kullanılmalıdır. Yine televizyonlarda Türk filmleri ve dizi filmlerinin gösterilmesi teşvik edilmeli, yabancı

filmler ve dizilerin %60'ı kendi orijinal dillerinde gösterilmeli, dublajı yasaklanmalıdır.

Bu günlerde sıklıkla sözü edilen “Türk sineması öldü, Türk sineması diye bir şey yok” türü yakınmalar, böyle bir düzenleme ile yok olabilecektir. Yani yabancı bir film izleyen her seyirci, istese de istemese de, Türk sinemasının gelişmesine katkı sağlamalıdır.

3.5. Türkçe İnternet Kullanımı ve Türkçe Yazılı Metin Oranını Arttırmaya Yönelik Çalışmalar

Yukarıda sözünü ettiğimiz biçimde internet ortamında erişilebilecek Türkçe metinlerin artırılması gerekir. Türkiye’de bulunan bir kurum, şirket ya da topluluğun web sayfasının öncelikle Türkçe olarak hazırlanması yasa ile zorunlu kılınmalı. İlgili kuruluş isterse başka dillerde de hazırlayabilir. Ama mutlaka Türkçe anlatan bölümü olmalıdır.

Türkçe web sayfalarının geliştirilmesine ve Türkçe yazıların çoğalmasına öncülük edilmelidir. Bu da Türklerin oluşturacağı ve geliştireceği arama motorları sayesinde olabilecektir.

3. 6. Kendi Ülkelerinde Okunurluk Oranı Yüksek Olan Yazar ve Gazetecileri Kısa ve Uzun Süreli Ülkemize Davet

Kültür Bakanlığı Avrupa’da ve belki dünyanın değişik ülkelerinde tanınmış yazarları, gazete yazarlarını ve turizm konusunda kendi toplumuna yön verebilen yazarları ülkemizde ağırlamalıdır. Bu konaklama belki bir yıl sürmelidir. Bu etkinliğin sonunda ülkemizde elde edilebilecek kazanımlar konusunda Mısır örnek verilebilir. Bugün en çok satan kitaplar Mısır mitolojisi ile ilgili ve Mısır bu dönemde oldukça fazla turist çekebilmektedir. Bizim kültürümüz, mitolojimiz, dilimiz, geleneğimiz kısacası her şeyimiz batıda yeterince tanınmamaktadır. Bize ait birçok şeyi Yunanlılar ve başka ülkeler kendi kültürel değerleri olarak başkalarına tanıtmaktadır.

3.7. Ülkemiz Üniversitelerinde Yapılabilecek Bazı Değişiklikler

Ülkemiz üniversitelerinde var olan Batı dilleri ve edebiyatları bölümlerini yeniden gözden geçirmek gerekir. Örneğin bir ülkenin dili ve edebiyatını öğreten bölümler yerine, bazılarını araştırma merkezleri ya da bölümlerine dönüştürmek gerekir. Bu yeni bölümde yalnızca dil ve edebiyat öğretmek yerine: kültür, ekonomi, demografik yapı, tarihi, dünya ülkeleri ile ilişkileri ve dünya devletleri arasındaki değişik alanlardaki gücü, o ülke ile Türkiye arasındaki ilişkiler gibi alanları da kapsayacak yeni programlar olmalıdır.

Yine bu bölümlerden bazılarını bazı özel alan ve ilgili dili (örneğin Hukuk ve Fransızca, Ekonomi ve Almanca gibi, turizm ve İspanyolca) birlikte alarak iki disiplinin karışımı yeni bölümler olarak düzenlemek gerekir. Örneğin bu bölümlerden mezun öğrencinin hem bir dil hem de bir başka alan ile ilgili bilgisi olacaktır.

Mütercimlik-Tercümanlık bölümleri yeniden düzenlenmelidir. Hatta her bölüm kendi içinde bazı uzmanlığa gidebilir. Hukuk çevirisine bir bölüm, ekonomiye bir başka bölüm öncelik verebilir.

Sonuç olarak herkesten önce Türkçenin gücüne biz inanmalıyız.

TÜRK DİLİ
ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORUNA
KATKI SAĞLAYAN VE GÖRÜŞ BİLDİREN ÜYE LİSTESİ

YRD. DOÇ. DR. TURGUT ACAR	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
PROF. DR. DOĞAN AKSAN	TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA SOSYAL BİLİMLER ÖDÜLÜ SAHİBİ
YRD. DOÇ. DR. İSMAİL DOĞAN	KARADENİZ TEKNİK ÜNİ. TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
PROF. DR. AHMET B. ERCİLASUN	ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU BAŞKANLIĞI
YRD. DOÇ. DR. BİLGEHAN GÖKDAĞ	KARADENİZ TEKNİK ÜNİ. TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
ÖĞR. GÖR. DR. EMİNE HALICINARLI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
İHSAN KARABABA	TÜRK MİMAR VE MÜHENDİS ODALARI BİRLİĞİ KİMYA YÜKSEK MÜHENDİSİ
PROF. DR. METİN KARADAĞ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ

PROF. DR. LEYLÂ KARAHAN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ
YRD. DOÇ. DR. BEDRİ KARAYAĞMURLAR	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
YRD. DOÇ. DR. O. KEMAL KAYRA	KARADENİZ TEKNİK ÜNİ. TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
PROF. DR. NİHAT KINIKOĞLU	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
PROF. DR. GÜRAY KÖNİK	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
PROF. DR. MEHMET MAKSUDOĞLU	OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DOÇ. DR. KEMAL OFLAZER	BİLKENT ÜNİVERSİTESİ
PROF. DR. TUNCER ÖREN	TÜBİTAK BAŞKANLIĞI TÜBİTAK-MAM-BTAE
YRD. DOÇ. DR. MEHMET ÖZER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. ORHAN ÖZTÜRK	TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA ŞEREF ÜYESİ
PROF. DR. AYHAN SEZER	MERSİN ÜNİ. REKTÖRLÜĞÜ
UZMAN YRD. ERTEKİN SOYTER	ESNAF VE SANATKÂRLAR KONFEDERASYONU TESK EĞİTİM VE PLÂNLAMA MÜDÜRLÜĞÜ

DR. EDİZ TANKER	ATOM ENERJİSİ KURUMU NÜKLEER HESAP VE TASARIM GRUBU
YRD. DOÇ. DR. HÜSEYİN TUNCER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. ŞERAFETTİN TURAN	TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA SOSYAL BİLİMLER ÖDÜLÜ SAHİBİ
PROF. DR. MUSTAFA UZUN	MARMARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
YRD. DOÇ. DR. MEHMET YARDIMCI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. DURSUN YILDIRIM	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ BAŞKANI
PROF. DR. HAMZA ZÜLFİKAR	ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

**TÜRK DİLİ
ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONUNA
DAVET EDİLEN KİŞİ VE KURUMLAR LİSTESİ**

YRD. DOÇ. DR. TURGUT ACAR	GAZİOSMANPAŞA ÜNİ. REKTÖRLÜĞÜ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
PROF. DR. DOĞAN AKSAN	TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA SOSYAL BİLİMLER ÖDÜLÜ SAHİBİ
YRD. DOÇ. DR. TURAN ALKAN	CUMHURİYET ÜNİ. REKTÖRLÜĞÜ KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ
TURAN ATASEVER	TÜRKİYE GÜZEL SANAT ESERLERİ SAHİPLERİ MESLEK BİRLİĞİ
TUĞRUL BAŞOKUR	TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
PROF. DR. ORHAN BİLGİN	MARMARA ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
MUSTAFA BORABAY	TÜRKİYE GÜZEL SANAT ESERLERİ SAHİPLERİ MESLEK BİRLİĞİ
DR. İSMET ÇELENK	ATOM ENERJİSİ KURUMU NÜKLEER ARAŞTIRMA VE EĞİTİM MERKEZİ
YRD. DOÇ. DR. VOLKAN COŞKUN	MUĞLA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ

NEZİH DEMİRTEPE	TÜRKİYE GÜZEL SANAT ESERLERİ SAHİPLERİ MESLEK BİRLİĞİ
YRD. DOÇ. DR. İSMAİL DOĞAN	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
PROF. DR. AHMET B. ERCİLASUN	ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU BAŞKANLIĞI
YRD. DOÇ. DR. BİLGEHAN GÖKDAĞ	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
YRD. DOÇ. DR. DOĞAN GÜNAY	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
ÖĞR. GÖR. DR. EMİNE HALICINARLI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
DOÇ. DR. HAKAN KADIOĞLU	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ TIP FAKÜLTESİ
DR. HAKAN KALYONCU	TÜBİTAK BAŞKANLIĞI TÜBİTAK-MAM-BTAE
PROF. DR. METİN KARADAĞ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
ÖĞR. GÖR. ADNAN KARADÜZ	AĞRI EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. LEYLÂ KARAHAH	GAZİ ÜNİVERSİTESİ GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

YRD. DOÇ. DR. BEDRİ KARAYAĞMURLAR	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
YRD. DOÇ. DR. O. KEMAL KAYRA	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
PROF. DR. NİHAT KINIKOĞLU	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
PROF. DR. GÜRAY KÖNİK	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
PROF. DR. MEHMET MAKSUDOĞLU	OSMANGAZİ ÜNİ. REKTÖRLÜĞÜ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
PROF. DR. TUNCER ÖREN	TÜBİTAK BAŞKANLIĞI TÜBİTAK-MAM-BTAE
YRD. DOÇ. DR. MEHMET ÖZER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. TUNCAY ÖZGÜEN	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ TIP FAKÜLTESİ
ÖĞR. GÖR. EROL ÖZTÜRK	AMASYA EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. ORHAN ÖZTÜRK	TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA ŞEREF ÜYESİ
ÖMER ÖZÜDURU	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TTK ÜYESİ
YRD. DOÇ. DR. ÇETİN PEKACAR	GAZİ ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
PROF. DR. MAHMUT SARI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ

DOÇ. DR. OSMAN SERİNDAĞ	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ KİMYA BÖLÜMÜ
PROF. DR. AYHAN SEZER	MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
PROF. DR. OKTAY SİNANOĞLU	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
UZMAN YRD. ERTEKİN SOYTER	ESNAF VE SANATKÂRLAR KONFEDERASYONU TESK EĞİTİM VE PLÂNLAMA MÜD.
DR. EDİZ TANKER	ATOM ENERJİSİ KURUMU NÜKLEER HESAP VE TASARIM GRUBU
PROF. DR. TALAT TEKİN	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
DOÇ. DR. ADNAN TEPECİK	TÜRKİYE GÜZEL SANAT ESERLERİ SAHİPLERİ MESLEK BİRLİĞİ
YRD. DOÇ. DR. HÜSEYİN TUNCER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. ŞERAFETTİN TURAN	TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA SOSYAL BİLİMLER ÖDÜLÜ SAHİBİ
PROF. DR. MUSTAFA UZUN	MARMARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
YRD. DOÇ. DR. MEHMET YARDIMCI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
PROF. DR. DURSUN YILDIRIM	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ BAŞKANI
YRD. DOÇ. DR. MEHMET YİĞİT	AMASYA EĞİTİM FAKÜLTESİ

DOÇ. DR. HALUK YÜCEL

ATOM ENERJİSİ KURUMU
NÜKLEER ARAŞTIRMA VE
EĞİTİM MERKEZİ

PROF. DR. HAMZA ZÜLFİKAR

ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE
TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ